

# ΓΕΩΡΓΙΑ, ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΕ 11 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

Απάντηση στις προκλήσεις της  
διατροφικής κυριαρχίας μέσα από μια  
διαφορετική προσέγγιση στη συζήτηση



MAY 2022

# ΥΠΟΓΡΑΦΟΝΤΕΣ

---

**GREENPEACE**



FONDATION  
POUR LA NATURE  
ET L'HOMME



**CCFD** **TERRE  
SOLIDAIRE**  
Soyons les forces du changement



**Les Amis  
de la Terre  
France**



**ACTION  
CONTRE  
LA FAÏM**



**FNAB**  
Fédération Nationale  
d'Agriculture Biologique

# Πρόλογος

Θα θέλαμε να υπενθυμίσουμε ότι τα κύρια θύματα του πολέμου στην Ουκρανία είναι οι κάτοικοι της χώρας, στους οποίους προσφέρουμε την αμέριστη υποστήριξή μας. Θα θέλαμε επίσης να επαναλάβουμε ότι, ως οργανώσεις, συνηγορούμε υπέρ ενός μοντέλου το οποίο θα είναι δίκαιο προς όλους, προς τους αγρότες που παράγουν τα τρόφιμά μας και τους πολίτες που τα καταναλώνουν, είτε βρίσκονται στη Γαλλία, στην Ευρώπη ή σε τρίτες χώρες. Πιστεύουμε ότι μια δίκαιη μετάβαση των αγροτικών και διατροφικών μας μοντέλων είναι εξίσου εφικτή όσο και απαραίτητη και ότι ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από στενή συνεργασία με τους αγρότες. Ενώ τα επιστημονικά και οικονομικά στοιχεία μάς οδηγούν να θεωρήσουμε τη μείωση των εισροών, της ζωικής παραγωγής και της ζωικής κατανάλωσης ως τα απαραίτητα βήματα προς τα εμπρός, δεν θα πρέπει ωστόσο να παραβλέψουμε τις οικονομικές, τεχνικές, ηθικές και ψυχολογικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγρότες. Επιπλέον, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε επίσης τις παγκόσμιες προσπάθειές τους που έχουν καταβληθεί με την πάροδο των ετών με σκοπό την ανεύρεση λύσεων προκειμένου να υπάρξει προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και μετριασμός της, καθώς επίσης και να καταπολεμηθεί η απώλεια της βιοποικιλότητας.

# Πλαίσιο

Το θέμα της πείνας είναι βαθιά διαρθρωτικό. Ενώ παράγουμε επί του παρόντος περισσότερα τρόφιμα από όσα χρειάζονται για να τραφεί ολόκληρος ο πλανήτης, το παγκοσμιοποιημένο αγροτικό και διατροφικό μας σύστημα προκαλεί την πείνα. Κατά τα έξι τελευταία έτη, **η διατροφική ανασφάλεια αυξάνεται σε όλον τον κόσμο. Το 2020, σχεδόν ένα στα τρία άτομα (2,37 δισεκατομμύρια) ερχόταν αντιμέτωπο με διατροφική ανασφάλεια και 768 εκατομμύρια άτομα υποσιτίζονταν.** Πρόκειται για μια πραγματικότητα που επηρεάζει τόσο τον Βορρά όσο και τον Νότο: 10% του πληθυσμού της Ευρώπης υποφέρει από διατροφική ανασφάλεια, 41% στη Λατινική Αμερική, 60% στην Αφρική και 26% στην Ασία. Το θέμα αυτό επηρεάζει κατά κύριο λόγο τις χώρες που έχουν εκχωρήσει τα τρόφιμά τους σε διεθνείς αγορές (**70% των ατόμων που υποφέρουν από πείνα ζούσαν το τελευταίο έτος σε αυτές τις χώρες**).

Παράλληλα με την αδυναμία να θρέψει τον πλανήτη με βιώσιμο τρόπο, το τρέχον παγκοσμιοποιημένο βιομηχανικό αγροτικό σύστημα δεν είναι ανθεκτικό σε κλυδωνισμούς. Οι πολλές κρίσεις που αντιμετωπίζουμε (υγεία, κλίμα, ενέργεια ή γεωπολιτική) τονίζουν την αδυναμία του, είτε στη Γαλλία, στην Ευρώπη ή στον υπόλοιπο κόσμο. **Η COVID-19 ώθησε έτσι 320 εκατομμύρια άτομα επιπλέον σε** διατροφική ανασφάλεια. Οι οικονομικές συνέπειες της πανδημίας είχαν σημαντικές επιπτώσεις στο παγκοσμιοποιημένο αγροτικό και διατροφικό σύστημά μας, συμβάλλοντας σε μια απότομη αύξηση των τιμών κατά τα δύο τελευταία έτη (**+30% στο διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου και Δεκεμβρίου 2021**). Αυτή η αύξηση των τιμών, που προϋπήρχε της ουκρανικής κρίσης, τροφοδοτήθηκε επίσης από τα **αυξανόμενα ακραία καιρικά φαινόμενα** λόγω της κλιματικής αλλαγής, **την αυξανόμενη χρήση αγροκαυσίμων**, ή την **κρίση των τιμών ενέργειας (οι τιμές των τροφίμων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα ενεργειακά κόστη, ιδιαίτερα για τις μεταφορές και την παραγωγή χημικών εισροών)**.

Σήμερα, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι συνέπειές του αποδεικνύουν για ακόμα μία φορά τον εύθραυστο χαρακτήρα των παγκοσμιοποιημένων μας αγροτικών και διατροφικών συστημάτων. **Η Ρωσία και η Ουκρανία αντιπροσωπεύουν το 12% του συνόλου των εξαγωγών τροφίμων που διακινούνται διεθνώς.** Αυτές οι δύο χώρες αντιπροσωπεύουν το **23% των παγκόσμιων εξαγωγών σιταριού (1<sup>η</sup> και 5<sup>η</sup> μεγαλύτεροι παραγωγοί στον κόσμο), που αντιπροσωπεύει το 7% της παγκόσμιας κατανάλωσης, καθώς επίσης και το 16% των παγκόσμιων εξαγωγών καλαμποκιού, που αντιπροσωπεύει το 3% της παγκόσμιας κατανάλωσης.** Αντιπροσωπεύουν επίσης το 73% του εμπορίου ηλιελαίου (κυρίως από την Ουκρανία). Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας λιπασμάτων στον κόσμο, ο **2<sup>ος</sup> μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου** και ο **1<sup>ος</sup> εξαγωγέας ορυκτού αερίου στον κόσμο.** Στη χώρα αναλογεί το **10% των παγκόσμιων εξαγωγών αζωτούχων λιπασμάτων, το 10% των παγκόσμιων εξαγωγών φωσφορικών λιπασμάτων** και το **17% των παγκόσμιων εξαγωγών καλιούχων λιπασμάτων (33% εάν προσθέσουμε και τη Λευκορωσία,** στην οποία επιβλήθηκαν επίσης κυρώσεις λόγω του ρόλου της ως συμμάχου στον πόλεμο).

## Εξάρτηση της Ευρώπης από τη Ρωσία

Οι ευρωπαϊκές χώρες εξαρτώνται ιδιαίτερα από τη Ρωσία:

- στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το 45% περίπου του εισαγόμενου αερίου το 2021 προερχόταν από τη Ρωσία – περίπου 20% στη Γαλλία και περισσότερο από το 50% σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες,
- τουλάχιστον το 33,5% των αζωτούχων λιπασμάτων που εισάγονταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο διάστημα μεταξύ 2018 και 2020 προέρχονταν από τη Ρωσία και τη Λευκορωσία,
- έως και το 30% της προμήθειας πετρελαίου της Ευρώπης προέρχεται από τη Ρωσία.

Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε διαταραχή των οικονομιών της Ουκρανίας και της Ρωσίας οδηγεί σε σημαντικές συνέπειες για την παγκόσμια διατροφική ασφάλεια, που εξαρτάται κυρίως από την τιμή των συνθετικών λιπασμάτων και των ορυκτών καυσίμων (για την παρασκευή λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, τη λειτουργία των ελκυστήρων, τη θέρμανση των θερμοκηπίων, κλπ).

Επιπλέον, αυτή η κρίση λαμβάνει χώρα σε ένα πολύπλοκο πολιτικό και εμπορικό πλαίσιο. Εδώ και αρκετά χρόνια, η Γαλλία αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από την παραγωγή σιτηρών σε πολλές χώρες στις διεθνείς αγορές, συμπεριλαμβανομένης της Ουκρανίας και της Ρωσίας. Η Γαλλία ανησυχεί, συνεπώς, για την απώλεια του μεριδίου της στις διεθνείς αγορές – αγορές τις οποίες επιθυμεί να ανακτήσει με κάθε κόστος. Ταυτόχρονα, καθώς πλέον περισσότερο από κάθε άλλη φορά χρειάζεται να συνεργήσουμε σε μια αγρο-οικολογική μετάβαση, οι εκπρόσωποι της βιομηχανικής γεωργίας αγωνίζονται σκληρά σε όλον τον κόσμο ενάντια στη μικρή περιβαλλοντική πρόοδο που έχει σημειωθεί. Αυτό συνέβη πέρυσι στη Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για τα Συστήματα Τροφίμων και ισχύει και σήμερα για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (στρατηγική Farm to Fork - “Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο”). Κάθε νέα κρίση και διαταραχή του παγκόσμιου αγροτικού και διατροφικού συστήματος αποτελεί μια ευκαιρία να παραμερίσουμε τα περιβαλλοντικά πρότυπα με σκοπό να «παράξουμε περισσότερα για να θρέψουμε τον κόσμο». Αντιθέτως, η πανδημία COVID-19 τόνισε την επείγουσα ανάγκη για κάθε χώρα να αναπτύξει τη δική της διατροφική κυριαρχία προκειμένου να θρέψει τον πληθυσμό της και να προστατευτεί από τους παγκόσμιους οικονομικούς και κλιματικούς κλυδωνισμούς.

Το τρέχον αγροτικό και διατροφικό σύστημα αδυνατεί να θρέψει τον κόσμο και να καταβάλει επαρκείς μισθούς στους αγρότες, που είναι οι πρώτοι που πλήττονται από τη διατροφική ανασφάλεια σε πολλές χώρες. Το σημερινό σύστημα δεν είναι επίσης σε θέση να καταπολεμήσει αποτελεσματικά την κλιματική αλλαγή (η γεωργία και η παραγωγή τροφίμων ευθύνονται για το ένα τρίτο των ανθρωπογενών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου) και επιδεινώνουν σημαντικά την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Η αλλαγή χρήσης της γης, κυρίως λόγω της κτηνοτροφίας, αποτελεί τον κύριο παράγοντα απώλειας της βιοποικιλότητας παγκοσμίως, με τα φυτοφάρμακα να καταγράφονται ως μία από τις κύριες αιτίες κατάρρευσης της βιοποικιλότητας. Αυτή η κατάσταση, με τα δομικά στοιχεία που την χαρακτηρίζουν, υποβαθμίζει την τρέχουσα και μελλοντική μας ικανότητα να παράγουμε και να θρέψουμε τους εαυτούς μας, στην Ευρώπη και αλλού. Πολύ πριν από τη ρωσική εισβολή, η σχεδόν ομόφωνη άποψη



της διεθνούς κοινότητας ήταν ότι ήταν αναγκαίος ένας ριζικός μετασχηματισμός του παγκοσμιοποιημένου αγροτικού και διατροφικού μας συστήματος προκειμένου να αποκτήσει περισσότερο τοπικό χαρακτήρα, να καταστεί ποικιλόμορφο και ανθεκτικό. Όλα αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη σημερινή διατροφική κρίση.

Κατά συνέπεια, ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για εμάς να καλύψουμε διάφορα ερωτήματα που προέκυψαν κατά τους τελευταίους μήνες όσον αφορά τα διατροφικά και αγροτικά θέματα που σχετίζονται με τη ρωσική εισβολή. Με σκοπό να θέσει τους όρους της συζήτησης με δίκαιο και αποτελεσματικό τρόπο, η παρούσα έκθεση προσεγγίζει την ανάλυση του θέματος μέσα από έντεκα ερωτήματα.

**→ Δείτε 44 βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτάσεις που απαντούν στον αντίκτυπο της κρίσης στην Ουκρανία στη γεωργία, επιδιώκοντας παράλληλα την απαραίτητη αγροτική και διατροφική μετάβαση.**

# Περιεχόμενα

Πρόλογος	3
Πλαίσιο	6
Περιεχόμενα	7
1. Ποιες είναι οι συνέπειες της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία για τη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων σε όλον τον κόσμο;	12
	17
2. Ποιες χώρες και πληθυσμοί θα επηρεαστούν περισσότερο τους επόμενους μήνες από τον αντίκτυπο αυτού του πολέμου στη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων;	18
	21
3. Χρειάζεται να παράγουμε περισσότερα στην Ευρώπη για να «θρέψουμε τον κόσμο»;	22
4. Αξίζει να αποκαταστήσουμε τις περιοχές οικολογικής εστίασης στη Γαλλία (συμπεριλαμβανομένων των γαιών σε αγρανάπαυση);	29
	31
5. Αποδυναμώνεται η στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» και μήπως πρέπει να τεθεί υπό αμφισβήτηση;	32
	34
	34
	35
6. Πώς το βιομηχανικό και παγκοσμιοποιημένο αγροτικό και διατροφικό σύστημα είναι αντιπαραγωγικό στον αγώνα κατά της πείνας;	36
	38
	40
7. Πώς μπορεί η αγροοικολογία να αποτελέσει μια μακροπρόθεσμη λύση για την καταπολέμηση της διατροφικής ανασφάλειας και την προστασία των οικοσυστημάτων;	41
	42
	43
	43
8. Συμβάλλει η Γαλλία στην ανάπτυξη βιώσιμων αγροτικών και διατροφικών συστημάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες;	45

	47
9. Σε τι βαθμό είναι ανεξάρτητη, βιώσιμη και ανθεκτική η γεωργία στη Γαλλία;	48
	50
10. Είναι εφικτή η ταχεία μείωση του ζωικού κεφαλαίου στη Γαλλία και την ΕΕ, και ποιες θα ήταν οι μακροπρόθεσμες συνέπειες;	
11. Είναι επωφελής η μείωση των αγροκαυσίμων εν μέσω μίας ενεργειακής κρίσης;	51



# 1. Ποιες είναι οι συνέπειες της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία για τη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων σε όλον τον κόσμο;

**Οι συνέπειες είναι πολυάριθμες και θα γίνουν αισθητές για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Είναι καίριας σημασίας να μην εγκλωβιζόμαστε σε μια βραχυπρόθεσμη οπτική και να μην περιορίζουμε τον αντίκτυπο σε απλώς ένα ζήτημα παραγωγής καλαμποκιού ή σιταριού.**

## 1 Δεν γίνεται πλέον εξαγωγή αποθεμάτων σιτηρών

Ο πόλεμος ξέσπασε στο τέλος της καλλιεργητικής περιόδου της Ρωσίας και της Ουκρανίας. Συνεπώς, δεν είναι δυνατή η εξαγωγή πολλών αποθεμάτων σιτηρών διεθνώς.

### Στην Ουκρανία:

- Καθώς τα λιμάνια της Ουκρανίας έχουν αποκλειστεί από τη Ρωσία, η εξαγωγή αρκετών εκατομμυρίων τόνων ουκρανικών σιτηρών<sup>1</sup> είναι επισφαλής από την αρχή της εισβολής. Η εξαγωγή μέσω της χερσαίας οδού περιπλέκεται λόγω των μαχών και των αναγκών σε καύσιμα, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η Ρωσία στοχεύει πλέον τα ουκρανικά αποθέματα σιταριού.
- Όλες οι εξαγωγές ουκρανικού σιταριού, ζάχαρης και κρέατος έχουν σταματήσει λόγω μίας προσωρινής παύσης που ανακοινώθηκε από την ουκρανική κυβέρνηση στις 9 Μαρτίου 2022, προκειμένου να τραφεί ο πληθυσμός της σε περίοδο πολέμου.

<sup>1</sup> Συμπεριλαμβανομένων 6 εκατομμυρίων τόνων σιταριού.

## Στη Ρωσία:

- Μολονότι οι οικονομικές κυρώσεις σε βάρος της Ρωσίας δεν επηρεάζουν επί του παρόντος τα τρόφιμα, έχουν μειώσει την εξαγωγική ικανότητα της χώρας μέσω της διαταραχής των εφοδιαστικών δυνατοτήτων της.
- Η πείνα συνιστά ένα γεωπολιτικό όπλο που χρησιμοποιείται από τη Ρωσία, ως αποτέλεσμα πολιτικής βούλησης. Έπειτα από τη διακοπή όλων των εξαγωγών σιτηρών προς χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, η Ρωσία τώρα παρακολουθεί και περιορίζει τις εξαγωγές τροφίμων της προς χώρες που θεωρούνται «μη φιλικές».

## 2 Η επερχόμενη περίοδος σιτηρών στην Ουκρανία διατρέχει υψηλό κίνδυνο

- Τα περισσότερα χωράφια σιτηρών βρίσκονται στην ανατολική Ουκρανία -σε ζώνη συγκρούσεων- και τόσο τα καύσιμα όσο και ορισμένα γεωργικά μηχανήματα επιτάσσονται για τις πολεμικές επιχειρήσεις.
- Λόγω των μαχών καθώς επίσης και της διαταραχής στην προμήθεια λιπασμάτων και συνθετικών φυτοφαρμάκων, οι Ουκρανοί αγρότες δεν θα είναι σε θέση την άνοιξη να σπείρουν προϊόντα των οποίων η συγκομιδή θα γινόταν τους επόμενους μήνες. Ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) των Ηνωμένων Εθνών και το ουκρανικό Υπουργείο Γεωργίας ανακοίνωσαν μια πτώση της τάξης του 30% στη συγκομιδή της άνοιξης του 2022 σε σύγκριση με εκείνη του προηγούμενου έτους.

## 3 Η τιμή των σιτηρών εκτοξεύεται

- Ως αποτέλεσμα των διαταραχών στις εξαγωγές, αυξάνονται οι τιμές του σιταριού και ορισμένων σιτηρών στις διεθνείς αγορές. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι οι συνολικές ποσότητες σιταριού και καλαμποκιού που διακινούνται στις διεθνείς αγορές αγροτικών προϊόντων δεν έχουν σημειώσει ριζική μεταβολή σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Η έλλειψη των ρωσικών και ουκρανικών εξαγωγών αντισταθμίζεται από άλλες προμηθεύτριες χώρες.
- Η αύξηση των τιμών οφείλεται κατά κύριο λόγο και ενισχύεται από μια έντονη κερδοσκοπική αντίδραση των χρηματιστηρίων, που ωφελεί ιδιαίτερα πολλούς ιδιώτες κερδοσκόπους και μεγάλες εταιρείες εμπορίας σιταριού και καλαμποκιού.
- Η χρηματοοικονομική κερδοσκοπία αποτελεί μέχρι στιγμής τον κύριο λόγο για την άνοδο των τιμών των σιτηρών, προκαλώντας υψηλή αστάθεια των τιμών. Από την αρχή της σύγκρουσης, η τιμή του τόνου του σιταριού κυμαίνεται μεταξύ 200 και 440 ευρώ, υπερβαίνοντας κατ' επανάληψη τα υψηλότερα επίπεδά της εδώ και 14 έτη (το ρεκόρ έως τώρα ήταν 438,25 ευρώ στις 16 Μαΐου 2022). Οι τιμές καλαμποκιού

σημειώνουν ιστορικό υψηλό. Υπάρχει μια άμεση σχέση μεταξύ των αγορών και πωλήσεων των ιδιωτών κερδοσκόπων και των ανώτατων ορίων που παρατηρήθηκαν στις παγκόσμιες τιμές καλαμποκιού και σιταριού.

## 4 Σε άνοδο και οι τιμές της ενέργειας

- Από την αρχή της σύγκρουσης, οι τιμές της ενέργειας ήταν ιδιαίτερα ασταθείς (+6.6% τον Φεβρουάριο του 2022) ενώ σημείωναν άνοδο ήδη επί ένα χρόνο (+35,3% μεταξύ Φεβρουαρίου 2021 και 2022), ιδιαίτερα οι τιμές του πετρελαίου (η τιμή βαρελιού ανέβηκε από \$84 σε \$124 στο διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου και Μαρτίου και μειώθηκε σε \$102 τον Απρίλιο).
- Από την αρχή της ρωσικής εισβολής, οι τιμές του ορυκτού αερίου σημειώνουν ξεκάθαρη αύξηση (+69% σε τρεις μήνες).
- Αυτό επηρέασε άμεσα τη γεωργική παραγωγική ικανότητα πολλών χωρών, οι οποίες βασίζονται σε αυτές τις πηγές ενέργειας: πετρέλαιο για τη λειτουργία των γεωργικών μηχανημάτων, ορυκτό αέριο για την ξήρανση των σιτηρών για τους κτηνοτρόφους ή για τη μεταποίηση πρώτων υλών (πχ. σκόνη γάλακτος ή παραγωγή γλυκών). Επομένως η αύξηση των τιμών της ενέργειας επηρέασε άμεσα τόσο τους παραγωγούς όσο και τους μεταποιητές.

## 5 Οι τιμές των συνθετικών λιπασμάτων αυξάνονται κατακόρυφα και η παγκόσμια αγορά παραγωγής λιπασμάτων βρίσκεται σε φάση αναδιοργάνωσης

- Ο πόλεμος αυτός επιδείνωσε την προϋπάρχουσα ανοδική τάση στις τιμές των λιπασμάτων εξαιτίας της διακοπής των εξαγωγών ρωσικών λιπασμάτων (που αντιπροσωπεύουν το 15% της παγκόσμιας αγοράς αζωτούχων λιπασμάτων). Έτσι μειώθηκε η προμήθειά τους παγκοσμίως και αντιστοίχως αυξήθηκαν οι τιμές. Τον Μάρτιο του 2022, παρατηρήθηκε τριπλασιασμός ή και τετραπλασιασμός της τιμής ορισμένων λιπασμάτων σε σύγκριση με τον Ιανουάριο του 2021.
- Καθώς έχουν αυξηθεί τόσο το κόστος παραγωγής όσο και το κόστος ενέργειας, η παραγωγή λιπασμάτων από άλλες χώρες αδυνατεί αυτή τη στιγμή να αντισταθμίσει τη μείωση της προμήθειας που προκλήθηκε από τη διακοπή των ρωσικών εξαγωγών.
- Ως αποτέλεσμα, ορισμένες χώρες (ειδικότερα οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βραζιλία) αποφάσισαν να ενισχύσουν την εθνική τους παραγωγή, παραδείγματος χάρι, με ένα επενδυτικό σχέδιο ύψους 250 εκατομμυρίων δολαρίων στις Ηνωμένες Πολιτείες.

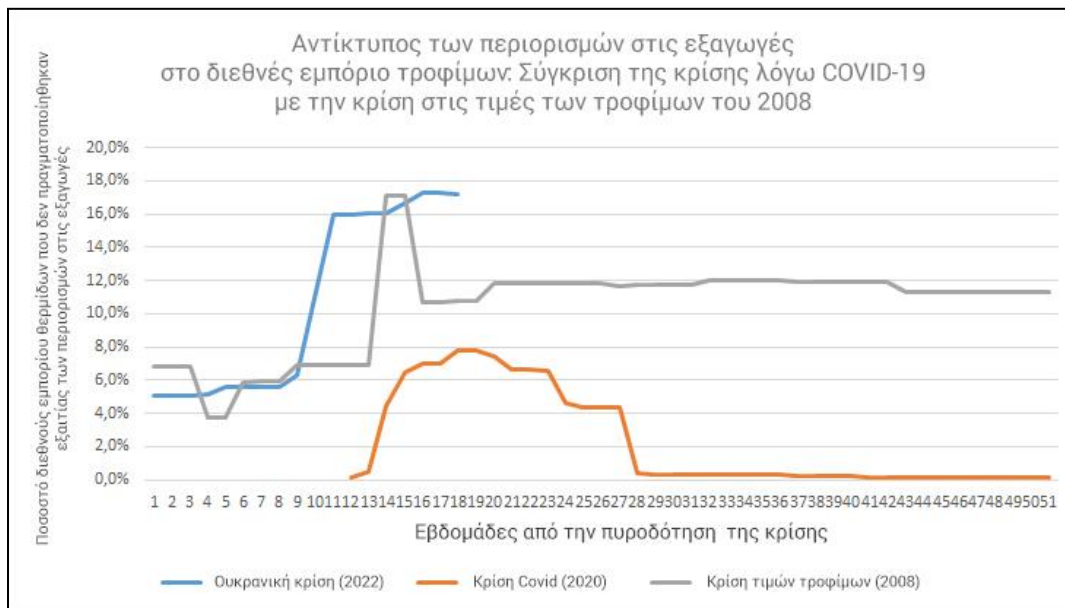
## 6 Το κόστος παραγωγής των αγροτών αυξάνεται σε όλον τον κόσμο

- Αυτό συμβαίνει λόγω της αύξησης των τιμών των λιπασμάτων, που επηρεάζει ιδιαίτερα τους παραγωγούς σιτηρών.
- Το κόστος παραγωγής αυξάνεται ως αποτέλεσμα της αύξησης στις τιμές της ενέργειας, που επηρεάζει όλες τους αγρότες και τους κτηνοτρόφους. Τα πιο ενεργοβόρα συστήματα παραγωγής είναι εκείνα που επηρεάζονται ιδιαίτερα. Αυτό συνέβη στη Γαλλία με τους αγρότες που καλλιεργούν ντομάτες τον χειμώνα σε θερμαινόμενα θερμοκήπια.
- Η αύξηση των τιμών στα σιτηρά είχε άμεσο αντίκτυπο στο κόστος παραγωγής πολλών αγροτών, ιδιαίτερα στους πτηνοτρόφους, τους χοιροτρόφους και τους γαλακτοπαραγωγούς, που βασίζονται στην κατανάλωση σιτηρών για τη σίτιση των ζώων τους. Η αύξηση της τιμής των ζωοτροφών (είτε παράγονται σε τοπικό επίπεδο είτε εισάγονται) οδήγησε συνεπώς σε άμεση μείωση του εισοδήματος των αγροτών.

## 7 Η κατάσταση αυτή προκάλεσε αντιπαραγωγικές αντιδράσεις από πολλούς φορείς σχετικά με την παγκόσμια διατροφική ασφάλεια

- Ολοένα και περισσότερα κράτη λαμβάνουν μονομερή μέτρα για τη διασφάλιση της διατροφικής ασφάλειας του πληθυσμού τους, όπως παραδείγματος χάρη με την προκαταβολική διακοπή των εξαγωγών τροφίμων (πχ. η Αλγερία, το Μπενίν και η Ακτή Ελεφαντοστού ή, ακόμα σημαντικότερα, η Ινδία) ή με τη συγκέντρωση αποθεμάτων τροφίμων (πχ. το Μαρόκο ή ακόμα και η Κίνα, η οποία θα πρέπει μέχρι τα μέσα του 2022 να διαθέτει το 62% των δημόσιων αποθεμάτων καλαμποκιού, το 60% του ρυζιού και το 51% του σιταριού). Ενώ τα μέτρα αυτά για τη διασφάλιση της διατροφικής ασφάλειας μιας χώρας είναι κατανοητά από εθνική άποψη, συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό σε μια περίοδο κρίσης των τιμών, σε μια γενική ανοδική τάση. Οι στρατηγικές αυτές συγκαταλέγονταν μεταξύ των σημαντικότερων παραγόντων που συνέβαλαν στις εξεγέρσεις λόγω πείνας του 2009.

Τον Μάιο του 2022, 18 χώρες είχαν θεσπίσει περιορισμούς στις εξαγωγές τροφίμων, που αντιπροσωπεύουν το 17,2% του διεθνούς εμπορίου τροφίμων. Οι διαταραχές της διεθνούς αγοράς, που σχετίζονταν με αυτό το είδος μέτρων, ισοδυναμούν με την κορύφωση που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια των εξεγέρσεων λόγω πείνας του 2009.



Πηγή: [Food Security Portal](#), 2022

- Ομοίως, οι περιορισμοί από ορισμένα κράτη (κυρίως τη Ρωσία) στις εξαγωγές λιπασμάτων πυροδοτούν την έντονα ανοδική τάση στις τιμές των λιπασμάτων στις διεθνείς αγορές. Τον Μάιο του 2022, οι περιορισμοί αυτοί επηρέασαν το 21,5% των αζωτούχων λιπασμάτων που διακινούνται στις διεθνείς αγορές, το 20,6% των φωσφορικών και το 20% των καλιούχων λιπασμάτων.
- Ορισμένοι κατασκευαστές λιπασμάτων, απολαμβάνοντας το ολιγοπώλιο στην παγκόσμια αγορά, έχουν επίσης τη δυνατότητα να διακόψουν μονομερώς την παραγωγή τους λόγω των τιμών του ορυκτού αερίου. Αυτό έκανε και η Yara, ο κορυφαίος παραγωγός ορυκτών λιπασμάτων στον κόσμο, που διέκοψε την παραγωγή λιπασμάτων για τρεις εβδομάδες τον Μάρτιο στα εργοστάσιά της στις πόλεις Le Havre (Γαλλία) και Ferrara (Ιταλία). Αυτό το είδος διακοπής μπορεί να εντείνει και να πυροδοτήσει πιέσεις στις διεθνείς τιμές των λιπασμάτων.
- Με το σιτάρι να αγγίζει τιμές-ρεκόρ, ορισμένοι αγρότες στρέφονται στην παραγωγή του. Παραδείγματος χάρη, οι Καναδοί αγρότες παραμερίζουν τις καλλιέργειες σιναπόσπορου για να καλλιεργήσουν σιτάρι. Ενώ η κίνηση αυτή μπορεί να αποβεί επικερδής για αυτούς τους αγρότες, θα διαταράξει την παγκόσμια ισορροπία σε σχέση με άλλα είδη τροφίμων και θα κλιμακώσει την αύξηση των τιμών τους.
- Άλλα προϊόντα, αντί να κατευθύνονται στην αρχική χρήση τους, μετατρέπονται απευθείας σε βιοϊθανόλη. Ενώ η πώληση προϊόντων για βιοϊθανόλη είναι πιο επικερδής για τους αγρότες κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης των τιμών της ενέργειας και πιο ελκυστική για τους καταναλωτές σε ένα πλαίσιο αύξησης των

τιμών των ορυκτών καυσίμων, μεγιστοποιεί σημαντικά την αστάθεια των τιμών των τροφίμων στις διεθνείς αγορές.

## **8 Οι πιθανότητες επανάληψης των εξεγέρσεων λόγω πείνας του 2009 δεν ήταν ποτέ ξανά τόσο μεγάλες. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία όχι μόνο οδήγησε σε εκτόξευση των τιμών ορισμένων σιτηρών, αλλά προκαλεί και αναστάτωση στις διεθνείς αγορές γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, και θα προκαλέσει μια παγκόσμια απότομη αύξηση στις τιμές όλων των τροφίμων τους επόμενους μήνες**

- Αυτή η απότομη αύξηση στις τιμές όλων των τροφίμων θα είναι το άμεσο αποτέλεσμα του αυξανόμενου κόστους παραγωγής (π.χ. αύξηση στις τιμές των λιπασμάτων, της ενέργειας και των πρώτων υλών), καθώς επίσης και της χρηματοοικονομικής κερδοσκοπίας στις διεθνείς αγορές και της αύξησης των αντιπαραγωγικών αντιδράσεων σε όλον τον κόσμο.
- Δεδομένου ότι επηρεάζονται όλα τα είδη διατροφής, αυτή η απότομη αύξηση των τιμών θα έχει πολύ σημαντικότερες και πιο καταστροφικές συνέπειες από την μεμονωμένη αύξηση της τιμής του σιταριού ή του καλαμποκιού.
- Τον Μάιο του 2022, οι διεθνείς τιμές των τροφίμων είχαν ήδη αυξηθεί κατά 16,9% από την αρχή της σύγκρουσης. Οι τιμές ορισμένων προϊόντων, όπως το φυτικό λάδι (+28% στο διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου και Μαρτίου 2022) έχουν υπερβεί ήδη τα ιστορικά υψηλά τους και ο FAO αναμένει ακόμα μεγαλύτερες αυξήσεις.
- Σε μία κατάσταση όπου οι τιμές των τροφίμων είναι υψηλές εδώ και δύο σχεδόν χρόνια, γεγονός που προστίθεται στην οικονομική ανασφάλεια μετά την πανδημία, αυτή η απότομη αύξηση των τιμών θα έχει καταστροφικές συνέπειες για τους φτωχότερους πληθυσμούς.

## 2. Ποιες χώρες και πληθυσμοί θα επηρεαστούν περισσότερο τους επόμενους μήνες από τον αντίκτυπο αυτού του πολέμου στη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων;

**Οι χώρες που ιστορικά εισάγουν μεγάλες ποσότητες σιτηρών για τη σίτιση του πληθυσμού τους μπορεί να ήταν οι πρώτες που θορυβήθηκαν από τον αντίκτυπο της ρωσικής εισβολής, αλλά η εκτόξευση των τιμών όλων των τροφίμων θα επηρεάσει κάθε χώρα της γης. Οι συνέπειες θα είναι ακόμα πιο σημαντικές για τις πιο φτωχές χώρες και περιοχές που βιώνουν ήδη οικονομική κρίση.**



## Σχετικά με την τιμή των σιτηρών (ιδιαίτερα του σιταριού):

**1 Η απότομη άνοδος των τιμών θα επηρεάσει σημαντικά τις χώρες οι οποίες είναι διαρθρωτικά καθαροί εισαγωγείς σιταριού και όπου το προϊόν αυτό αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό τμήμα της ανθρώπινης διατροφής**

Αυτό ισχύει για πολλές χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, όπου το σιτάρι είναι ένα παραδοσιακό προϊόν, που χρησιμοποιείται κυρίως για ανθρώπινη κατανάλωση. Οι εν λόγω χώρες είναι μείζονες εισαγωγείς – στη Βόρεια Αφρική εισάγεται περισσότερο από το 50% του σιταριού που καταναλώνεται και στη Μέση Ανατολή περισσότερο από το 35%.

**2 Αυτή η απότομη αύξηση των τιμών του σιταριού αποτελεί επίσης μία σημαντική πρόκληση για τις χώρες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση και εξαρτώνται από την παγκόσμια επισιτιστική βοήθεια**

Το περασμένο έτος, το 50% των διανομών σιταριού από το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα – την υπηρεσία έκτακτης ανάγκης του ΟΗΕ – προήλθε από την ουκρανική παραγωγή.

## Σχετικά με τις τιμές όλων των τροφίμων:

### **3 Η απότομη αύξηση των τιμών των τροφίμων θα έχει παγκόσμιο αντίκτυπο. Ωστόσο, οι παρακάτω χώρες θα επηρεαστούν ιδιαίτερα:**

- Οι περισσότερο χρεωμένες χώρες, καθώς η αποπληρωμή του χρέους μειώνει την αγοραστική τους ικανότητα στις παγκόσμιες αγορές. Η λήξη του μορατόριουμ για την αποπληρωμή του χρέους (Ιανουάριος 2022) τις βύθισε σε μια κρίσιμη δημοσιονομική κατάσταση.
- Χώρες που πλήττονται από ακραία καιρικά φαινόμενα λόγω της κλιματικής αλλαγής: παραδείγματος χάρη, χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως το Ιράκ, που υπέστη σοβαρές ξηρασίες το περασμένο καλοκαίρι και η παραγωγή του οποίου επηρεάστηκε άμεσα.
- Χώρες που βιώνουν ή βίωσαν ένα σημαντικό εθνικό ή περιφερειακό οικονομικό κλυδωνισμό. Παραδείγματος χάρη, ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας αντιμετωπίζουν αυτή τη στιγμή πληθωρισμό σε επίπεδα ρεκόρ.

## Σχετικά με τους πληθυσμούς που επηρεάζονται:

### **4 Ανεξάρτητα από τις χώρες που επηρεάζονται, οι ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, ιδιαίτερα οι γυναίκες, θα είναι τα πρώτα θύματα αυτής της απότομης αύξησης στις τιμές των τροφίμων**

Σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, οι εργαζόμενοι στον αγροτικό τομέα και τα φτωχά στρώματα των αστικών περιοχών θα είναι οι πρώτοι που θα επηρεαστούν, με αυτούς που βρίσκονται σε πιο επισφαλή κατάσταση να ξοδεύουν ήδη το 60% του εισοδήματός τους σε τρόφιμα. Στη Γαλλία, ο πόλεμος στην Ουκρανία θα προκαλέσει επιτάχυνση του πληθωρισμού, επιβαρύνοντας άμεσα τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών και συμβάλλοντας στην αύξηση της σημαντικής προϋπάρχουσας διατροφικής ανασφάλειας (το 2020, 5 έως 7 εκατομμύρια άτομα βασίζονταν για τη σίτισή τους σε επισιτιστική βοήθεια).

### Εστιάζοντας στη Γαλλία:

Στη Γαλλία, η τρέχουσα κατάσταση είναι πιθανό να επιδεινώσει τις δυσκολίες σε σχέση με τις τιμές που αυξάνονται ραγδαία, μια πρόκληση που αντιμετωπίζουν επίσης και άλλοι τομείς όπως ο κλάδος της εστίασης. Μέχρι σήμερα, η αγορά τροφίμων για τη μαζική εστίαση είναι κατά 10% πιο ακριβή ανάλογα με τον τύπο της επιχείρησης εστίασης (Restau'Co network, 2022), ενώ υπάρχει ο κίνδυνος ο πληθωρισμός αυτός να έχει επίπτωση και στην τιμή καταναλωτή.

### Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία: μία παγκόσμια κρίση;

«Αυτό που διαπιστώνουμε πάντα είναι ότι σε καιρούς μεγάλης αστάθειας, υψηλών τιμών και μεγάλου όγκου, τότε είναι η ευκαιρία μας να κερδίσουμε τα περισσότερα χρήματα» - John Nappi, Bunge γενικός οικονομικός διευθυντής μίας εκ των κορυφαίων εταιρειών εμπορίας σιτηρών στον κόσμο στις 28 Απριλίου 2022.

Ενώ οι περισσότερες πολυεθνικές εταιρείες του αγροδιατροφικού τομέα και της ενέργειας παρουσίασαν οικονομικά αποτελέσματα ρεκόρ το 2021 (5 δισεκατομμύρια καθαρά έσοδα για την Cargill, ένα ιστορικό υψηλό), το 2022 υπόσχεται να είναι επίσης μία ιδιαίτερα κερδοφόρα χρονιά. Τα οικονομικά αποτελέσματα για το 1ο τρίμηνο του 2022 που δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, και οι προβλέψεις για το 2022, υποδεικνύουν ότι δεν επηρεάζονται όλοι από την κρίση με τον ίδιο τρόπο:

- Τομέας ενέργειας: Η Total (ένας από τους παγκόσμιους ηγέτες στα ορυκτά καύσιμα, ιδιαίτερα το πετρέλαιο) ανακοίνωσε ένα προσαρμοσμένο καθαρό εισόδημα της τάξης των \$9 δισεκατομμυρίων για το πρώτο τρίμηνο του 2022, τριπλάσιο από το προσαρμοσμένο καθαρό εισόδημα του πρώτου τριμήνου του 2021.
- Τομέας λιπασμάτων: Η Yara (παγκόσμιος ηγέτης στην παραγωγή αζωτούχων λιπασμάτων) τετραπλασίασε τα έσοδά της ανά μετοχή αντισταθμίζοντας τις υψηλότερες τιμές ενέργειας και τις χαμηλότερες ποσότητες που πωλήθηκαν με υψηλότερες τιμές πώλησης.
- Τομέας σιτηρών:
  - Ο κολοσσός Bunge (ένας από τους παγκόσμιους ηγέτες στην εμπορία σιτηρών) είδε τα κέρδη του να αυξάνονται κατά 19% και τα έσοδά του ανά μετοχή κατά 36% στο πρώτο τρίμηνο του 2022 σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2021. Η Bunge αύξησε επίσης τις εκτιμήσεις της κατά 20% όσον αφορά τα οικονομικά αποτελέσματα για το 2022.
  - Ο κολοσσός Archer Daniels Midland (ADM) (ένας ακόμα ηγέτης στο εμπόριο σιτηρών) είδε επίσης τα καθαρά κέρδη του να αυξάνονται, από \$1,1 τρισεκατομμύρια σε \$1,539 τρισεκατομμύρια στο διάστημα μεταξύ του πρώτου τριμήνου του 2021 και του πρώτου τριμήνου του 2022. Τα κέρδη ανά μετοχή αυξήθηκαν κατά 52% μεταξύ 2021 και 2022.

Σε μια περίοδο κατά την οποία διακυβεύεται η διατροφική ασφάλεια εκατομμυρίων ανθρώπων, η πείνα αποτελεί κατά κύριο λόγο ένα οικονομικό ζήτημα. Πολλά κράτη βρίσκονται ήδη αντιμέτωπα με οικονομικές δυσκολίες στη σίτιση του πληθυσμού τους. Τα οικονομικά αποτελέσματα αυτών των πολυεθνικών είναι σαφώς αμφισβητούμενα, ιδιαίτερα από τη στιγμή που φαίνεται να υπάρχει συμφωνία ότι θα συνεχίσουν να αυξάνονται.

Τον Μάρτιο του 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να θεσπίσουν έναν έκτακτο φόρο επί των κερδών στον τομέα της ενέργειας προκειμένου να τα αναδιανείμουν στα νοικοκυριά που πλήττονται από τις αυξανόμενες τιμές της ενέργειας. Ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας συνιστά επίσης τη φορολόγηση των πλεοναζόντων κερδών των εταιρειών ενέργειας και την αναδιανομή τους στους καταναλωτές, σημειώνοντας ότι αυτά τα επιπλέον κέρδη θα μπορούσαν να ανέρχονται σε \$200 δισεκατομμύρια το 2022.

Προς το παρόν, η Επιτροπή δεν έχει προτείνει κάποιον παρεμφερή μηχανισμό για τα πλεονάζοντα κέρδη των αγροδιατροφικών πολυεθνικών, μολονότι ο συντονιστής της Επιτροπής Γεωργίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στις 20 Απριλίου 2022 στη διάρκεια μιας συνεδρίασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, επέκρινε την αύξηση της αξίας των μετοχών της Yara.

### 3. Χρειάζεται να παράγουμε περισσότερα στην Ευρώπη για να «θρέψουμε τον κόσμο»;

Αντί να «θρέφει» άλλες χώρες, προς το παρόν η Ευρώπη είναι ένας καθαρός εισαγωγέας τροφίμων. Επιπλέον, από διαρθρωτική άποψη, η πείνα στον κόσμο δεν είναι το αποτέλεσμα της έλλειψης παραγωγής αλλά της έλλειψης πρόσβασης. Ομοίως, η τρέχουσα κρίση στις τιμές των τροφίμων δεν οφείλεται σε προβλήματα παραγωγής αλλά στην ανάγκη διεθνούς ρύθμισης και συντονισμού. Το να επαναλαμβάνουμε σαν ποίημα ότι για να λυθεί η κρίση, πρέπει να «παράγουμε περισσότερα στην Ευρώπη» δεν ανταποκρίνεται ουδόλως στην πραγματικότητα της κατάστασης. Μας εγκλωβίζει σε μια εσκεμμένα στρεβλή κατανόηση των μηχανισμών διατροφικής ανασφάλειας και θέτει σε κίνδυνο την ικανότητά μας να καταπολεμήσουμε την κλιματική αλλαγή και την απώλεια της βιοποικιλότητας.

#### **1 Οι ελλείψεις σιταριού που συνδέονται με την διακοπή των ρωσικών και ουκρανικών εξαγωγών είναι πιθανό να αντικατασταθούν από την παραγωγή από άλλες χώρες το 2022 και από την αποδέσμευση των αποθεμάτων σιτηρών έπειτα από τις τελευταίες καλές σοδειές**

Παρά τη σύγκρουση, ο FAO προβλέπει ότι το 2022 θα αυξηθεί η παγκόσμια παραγωγή σιταριού. Ο παγκόσμιος δείκτης αποθεμάτων των σιτηρών προς χρήση βρίσκεται επί του παρόντος στο 29,9% (στις 6 Μαΐου 2022), ίσος με τους δείκτες του 2020 και 2021. Για το σιτάρι, ο δείκτης είναι 39% (38,2% πέρυσι), 36,7% για το ρύζι (36,6% πέρυσι) και 23% για τα δευτερεύοντα σιτηρά (23,4% πέρυσι). Ενώ λοιπόν η παύση των ρωσικών και ουκρανικών εξαγωγών ωθεί την αγορά να αναδιοργανωθεί και συνεπώς οδηγεί σε προσωρινά προβλήματα τροφοδοσίας σε τοπικό επίπεδο, δεν υπάρχει προς το παρόν παγκόσμια έλλειψη σιτηρών. Όπως αναφέρθηκε στην ερώτηση 1, αντιμετωπίζουμε μια κατάσταση στην οποία οι αυξανόμενες τιμές συνδέονται κατά κύριο λόγο με τις κερδοσκοπικές τάσεις της οικονομικής αγοράς και τις αντιπαραγωγικές αντιδράσεις πολλών κρατών. Μέχρι σήμερα, οι τιμές των σιτηρών δεν συσχετίζονται με τις διαθέσιμες ποσότητες. Η προώθηση της ανάγκης να

«παράγουμε περισσότερα» για να μειωθούν οι διεθνείς τιμές, δεν αντανakλά την πραγματικότητα των αγορών αλλά μάλλον εκλαμβάνεται ως μια ευκαιρία εκ μέρους ορισμένων Ευρωπαίων πολιτικών και φορέων συνδικαλιστικών ενώσεων. Όπως και το 2008, η γραμμικότητα μεταξύ των διαθέσιμων ποσοτήτων και της τιμής, που διέπει παραδοσιακά τις διεθνείς αγορές, δεν αποτελεί το σωστό σύστημα μέτρησης που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τη μείωση των τιμών και την αντιμετώπιση της κρίσης: η κρίση αποκαλύπτει μια σημαντική στρέβλωση της αγοράς. Η αύξηση της παραγωγής στην Ευρώπη θα έχει αμελητέα επίδραση στις διεθνείς τιμές.

## 2 Συνολικά, παράγουμε ήδη επαρκή τρόφιμα παγκοσμίως

Οι «καθαρές» ποσότητες θερμίδων που είναι διαθέσιμες παγκοσμίως αρκούν για να καλυφθούν οι διατροφικές ανάγκες του πληθυσμού του πλανήτη. Ενώ οι καθημερινές ανάγκες ενός ατόμου σε θερμίδες είναι μεταξύ 1.800 και 2.600 κατά μέσο όρο, η ποσότητα των θερμίδων που παράγονται κατά κεφαλή είναι υψηλότερη από κάθε άλλη φορά. Κάθε χρόνο σε όλον τον κόσμο καλλιεργείται ανά άτομο ημερησίως το ισοδύναμο 5.935 θερμίδων:

- 934 θερμίδες προορίζονται για μη διατροφικές χρήσεις (κυρίως για αγροκάυσιμα),
- 1.738 θερμίδες χρησιμοποιούνται για τη σίτιση των εκτρεφόμενων ζώων (η κατανάλωση των οποίων θα αποδώσει με τη σειρά της 594 θερμίδες),
- 1.329 θερμίδες χάνονται ή σπαταλούνται

Θεωρητικά, απομένουν κατά μέσο όρο καθημερινά 2.530 θερμίδες κατά κεφαλή, αριθμός αρκετά μεγαλύτερος από τις συστάσεις του ΠΟΥ για μια υγιεινή και δραστήρια ζωή. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι το πρόβλημα της παγκόσμιας πείνας δεν είναι ένα ζήτημα που σχετίζεται με την παραγόμενη ποσότητα αλλά με την οικονομική πρόσβαση και διανομή. Εν ολίγοις, πρόκειται για ένα ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης.

## 3 Ωστόσο, σε κάθε παγκόσμια διατροφική κρίση, η θέση να «παράγουμε περισσότερα» επανέρχεται στο τραπέζι

Οι εξεγέρσεις λόγω πείνας του 2008 δεν κατέδειξαν μια έλλειψη στην παγκόσμια παραγωγή, αλλά μια έλλειψη ρύθμισης, διεθνούς συντονισμού και την απουσία διατροφικής κυριαρχίας των επηρεαζόμενων κρατών. Ενώ οι διαρθρωτικές αιτίες αυτής της κρίσης είχαν ήδη τεκμηριωθεί και αναλυθεί ευρέως από διεθνείς αναλυτές και ειδικούς (δηλ. έλλειψη διατροφικής κυριαρχίας σε χώρες του Νότου, κερδοσκοπία, έλλειψη κανονισμών της αγοράς και μονομερείς αντιπαραγωγικές αντιδράσεις των κρατών), το μήνυμα που κυριάρχησε ήταν η επίσημη και ιδιαίτερα αμφισβητούμενη δήλωση του FAO: «Η παγκόσμια παραγωγή τροφίμων πρέπει να αυξηθεί κατά 50-70% έως το 2050.» Έκτοτε τα περισσότερα κράτη εξακολουθούν να εμπιστεύονται τη διατροφική τους ασφάλεια στις διεθνείς αγορές και αυτή τη στιγμή βιώνουμε την τρίτη παγκόσμια κρίση στις τιμές των τροφίμων από το 2008.

## **4 Εάν λάβουμε υπόψη τη συνολική ποσότητα των εισαγόμενων και εξαγόμενων τροφίμων, είναι προφανές ότι δεν είμαστε εμείς (η Ευρώπη) που θρέφουμε τον κόσμο, αλλά ο κόσμος εμάς**

Μολονότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί επί του παρόντος έναν από τους κύριους εξαγωγείς σε αξία, χάρη στα προϊόντα της υψηλής αξίας (πχ. οινοπνευματώδη, κρασιά, τυριά και άλλα προϊόντα υψηλής μεταποίησης) εισάγει το ισοδύναμο του 33% της αξιοποιήσιμης αγροτικής της έκτασης. Πρόκειται συνεπώς για έναν καθαρό εισαγωγέα τροφίμων και πρωτεΐνης, αντιστοίχως κατά 11% και 26% όσων καταναλώνει. Ένας από τους λόγους για αυτό είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εισάγει ετησίως περισσότερους από 30 εκατομμύρια τόνους σόγιας ως ζωοτροφή.

Η Γαλλία είναι επίσης ένας καθαρός εξαγωγέας κρασιών και οινοπνευματωδών, καθώς επίσης και σιτηρών και γαλακτοκομικών προϊόντων, αλλά βασίζεται σε μεγάλο αριθμό εισαγωγών, τόσο τροφίμων όσο και αγροτικών προϊόντων. Στη Γαλλία, εξαιρουμένων των κερδών από τον κλάδο των κρασιών και οινοπνευματωδών, το ισοζύγιο του εμπορίου αγροτικών προϊόντων παρουσιάζει έλλειμμα (της τάξης των 6 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2019):

- Η Γαλλία εισάγει το 1/3 των πουλερικών και το 1/4 του χοιρινού κρέατος που καταναλώνεται στη χώρα και έχει συνολικό έλλειμμα της τάξης των 1,4 δισεκατομμυρίων ευρώ σε κρέας και προϊόντα κρέατος.
- Για τη σίτιση των εκτρεφόμενων ζώων, η Γαλλία εισάγει κάθε χρόνο:
  - Εκατομμύρια τόνους σόγιας από τη Λατινική Αμερική (35 εκατομμύρια τόνους σογιάλευρο, σπόρους και έλαιο το 2017). Συνήθως, αυτή η σόγια είναι μεταλλαγμένη και συμβάλλει στην υποβάθμιση και την καταστροφή των οικοσυστημάτων.
  - Σχεδόν ένα εκατομμύριο τόνους πιτών ηλίανθου (933.000 τόνοι /έτος κατά μέσο όρο – δεδομένα της FranceAgrimer), κυρίως από την Ουκρανία (περίπου 600.000 τόνοι ανά έτος).

## **5 Η πρόκληση δεν είναι να παράγουμε περισσότερα στην Ευρώπη αλλά να μετατοπίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερο την παραγωγή, τόσο στον βορρά όσο και στον Νότο, να αναθεωρήσουμε το εμπόριο και τις ανταλλαγές τροφίμων και να καταστήσουμε την πρόσβαση στα τρόφιμα οικονομικά προσιτή για τους φτωχούς πληθυσμούς**

Η ανάπτυξη βιώσιμων αγροτικών και διατροφικών συστημάτων απαιτεί, πάνω από όλα, τη στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών προκειμένου να επιτύχουν τη διατροφική τους κυριαρχία. Αυτό είναι ένα από τα κύρια αιτήματα των αγροτικών οργανισμών στον Νότο. Ο Macky Sall, Πρόεδρος της Αφρικανικής Ένωσης και Πρόεδρος



της Δημοκρατίας της Σενεγάλης σε μια συνέντευξή του τον Μάρτιο του 2022 ανακαλεί<sup>2</sup> ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία «μας υπενθυμίζει την επείγουσα ανάγκη να κερδίσουμε τη μάχη για την [αφρικανική] διατροφική κυριαρχία επενδύοντας μαζικά στη γεωργία και την επεξεργασία των αγροτικών μας προϊόντων».

## **6 Αντί να παράγουμε περισσότερα στην Ευρώπη, θα μπορούσαμε να παράγουμε και να καταναλώνουμε διαφορετικά ώστε να συνεισφέρουμε στην παγκόσμια διατροφική ισορροπία, διαφυλάσσοντας παράλληλα το κλίμα και το περιβάλλον**

Ένα σημαντικό τμήμα της ευρωπαϊκής γης και της αγροτικής παραγωγής προορίζεται για άλλες χρήσεις εκτός της ανθρώπινης τροφής:

### **Το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής γης και παραγωγής προορίζεται για ζωοτροφές:**

- το 1/3 των παγκόσμιων τροφίμων χρησιμοποιείται για τη σίτιση των εκτρεφόμενων ζώων<sup>3</sup>,
- το 66% των σιτηρών που παράγονται στην ΕΕ, το 70% του κριθαριού και της βρώμης, το 19% του σιταριού και το 61% του καλαμποκιού<sup>4</sup> που παράγονται παγκοσμίως προορίζονται για ζωοτροφές,
- το 63% της ευρωπαϊκής αρόσιμης γης (εξαιρουμένων των μόνιμων λειμώνων) προορίζεται για ζωοτροφές,
- οι πλουσιότερες χώρες υπερκαταναλώνουν ζωική πρωτεΐνη πολύ πέρα από τις διατροφικές ανάγκες του πληθυσμού τους, εις βάρος της υγείας και του περιβάλλοντος,
- το 1/3 του συνόλου (συνολικά = 160 εκατομμύρια τόνοι) των σιτηρών που χρησιμοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη διατροφή των ζώων θα ήταν αρκετό για να αντισταθμιστεί η μείωση των ουκρανικών εξαγωγών<sup>5</sup>.

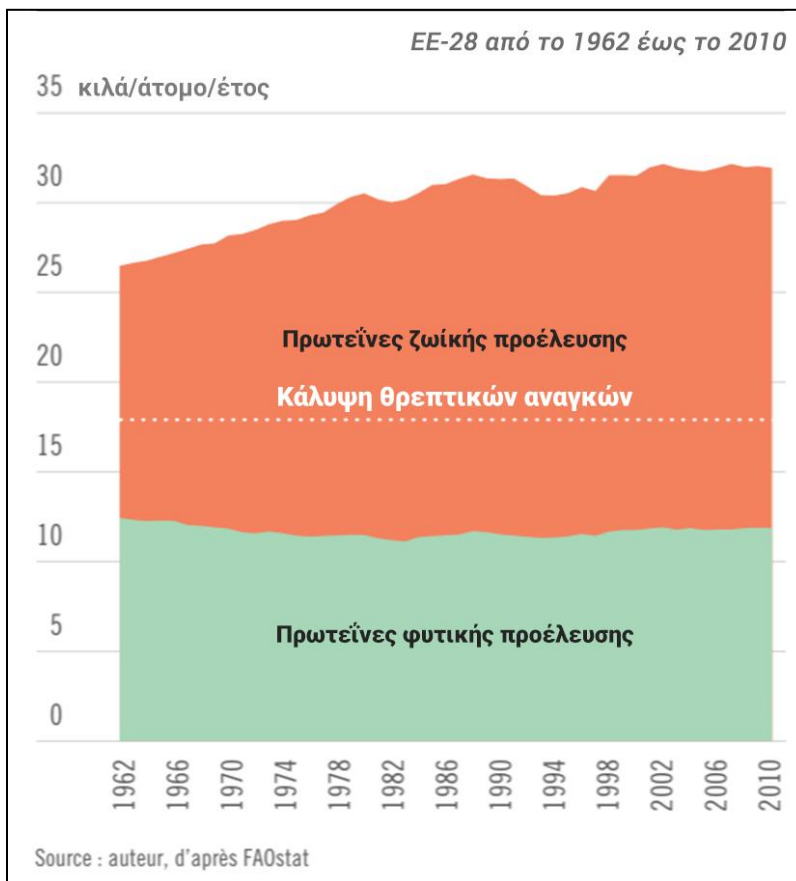
<sup>2</sup> Σχετικά με αυτό το θέμα, δείτε τις διακηρύξεις του ROPPA, του μεγαλύτερου αγροτικού συνδικάτου στη Δυτική Αφρική:

<https://www.alimentationre.org/system/files/ressources/pdf/1064-declaration-tenkodogo-fr.pdf>

<sup>3</sup> Cassidy et al. (2013).

<sup>4</sup> Στη Γαλλία, θα ήταν εφικτή η μετατροπή μέρους της έκτασης των 1,5 εκατομμυρίων εκταρίων που παράγει ενσιρωμένο αραβόσιτο για ζώα, σε αραβόσιτο για καρπό. Η μετατροπή του 20% των υφιστάμενων 1.5 εκατομμυρίων εκταρίων για ενσιρωμένο αραβόσιτο σε αραβόσιτο για καρπό, θα παρήγαγε 3 εκατομμύρια τόνους καρπού. Αυτό συνεπάγεται μία σειρά από μέτρα: μείωση του πληθυσμού βοοειδών, των κύριων ειδών που βασίζονται σε αραβόσιτο και σόγια για ζωοτροφή, και αύξηση του ποσοστού χορτονομών από προσωρινούς λειμώνες ή θερισμένους μόνιμους λειμώνες, αντικαθιστώντας το ενσιρωμένο αραβόσιτο.

<sup>5</sup> Επί συνόλου ουκρανικών εξαγωγών που υπολογίζεται σε 57 εκατομμύρια τόνους σιτηρών το 2019 (FAOStat).

**Εικόνα 2: Ετήσια κατανάλωση πρωτεΐνης από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

Πηγή: IDDRI (Ινστιτούτο Βιώσιμης Ανάπτυξης και Διεθνών Σχέσεων, σύμφωνα με τη FAOstat (TYFA, 2018).

**Η αγροτική γη χρησιμοποιείται για την παραγωγή βιοκαυσίμων:**

- Τα σιτηρά που καλλιεργούνται για βιομηχανικές χρήσεις, κυρίως αγρακαύσιμα, αντιπροσωπεύουν το 5% του συνόλου των σιτηρών που παράγονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (15 εκατομμύρια τόνοι) και στη Γαλλία (3,4 εκατομμύρια τόνοι) μαζί, και πάνω από το 44% του συνόλου των σιτηρών που παράγονται στις ΗΠΑ (περίπου 137 εκατομμύρια τόνοι). Το 19% της παγκόσμιας παραγωγής καλαμποκιού προορίζεται για μη διατροφικές χρήσεις, κυρίως για την παραγωγή καυσίμου αιθανόλης.
- Η Ευρώπη καίει σε καθημερινή βάση 10.000 τόνους σιταριού για την παραγωγή βιοαιθανόλης για τα αυτοκίνητα (που ισοδυναμούν με 15 εκατομμύρια καρβέλια των 750 γρ.).

- Σύμφωνα με την Transport & Environment, η μείωση του μεριδίου του σιταριού στα ευρωπαϊκά βιοκαύσιμα:
  - κατά λίγο λιγότερο από το 1/3, θα αντισταθμιζε τις απώλειες του ουκρανικού σιταριού και θα προστάτευε τους Ευρωπαίους αγρότες και καταναλωτές από πιθανές ελλείψεις,
  - σε μηδενικό ποσοστό, θα αντισταθμιζε κατά άνω του 20% των ουκρανικών εξαγωγών και θα διασφάλιζε τη στήριξη της διατροφικής ασφάλειας σε τρίτες χώρες που εξαρτώνται από το ουκρανικό σιτάρι.

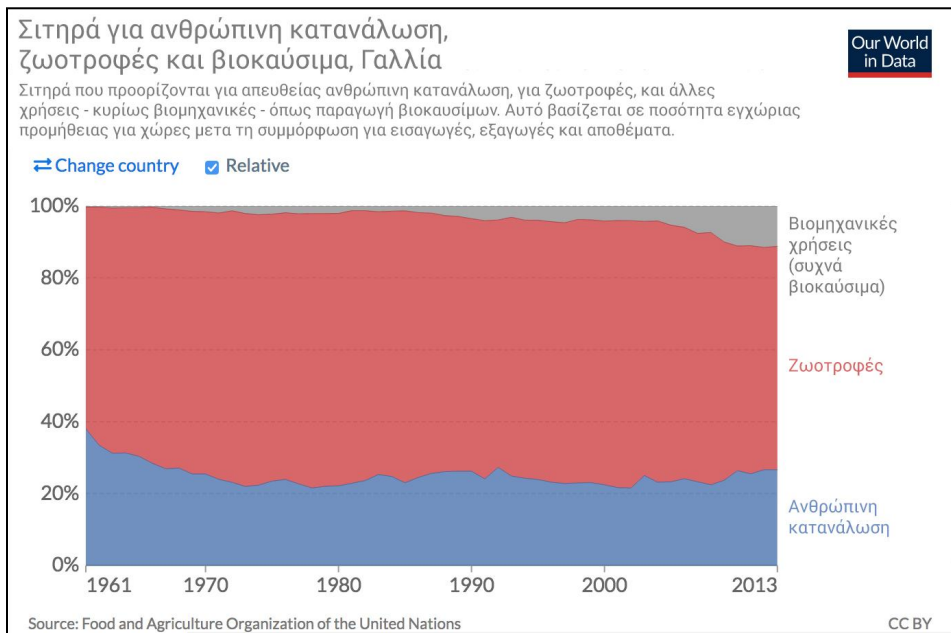
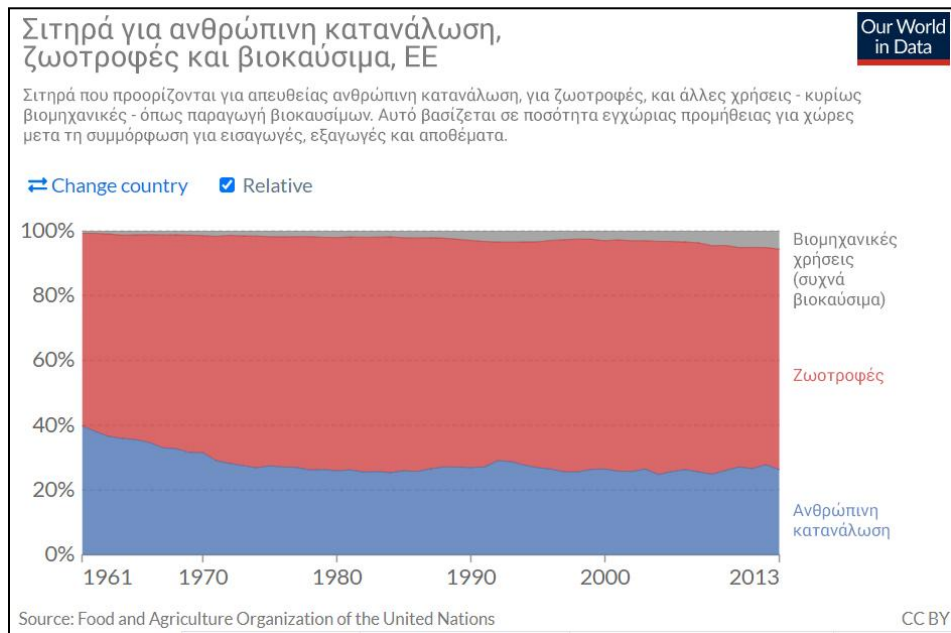
### **Η αγροτική έκταση χρησιμοποιείται επίσης για μεθανιοποίηση:**

Οι σοδειές που προορίζονταν για μεθανιοποίηση αντιπροσώπευαν το 2015 μόλις το 0,05% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ) στη Γαλλία. Θα μπορούσαν να αυξηθούν σε 5% και 17% του συνόλου της ΧΓΕ, στην περίπτωση που το βιοαέριο θα αντιπροσώπευε μεταξύ 30% και 100% του αερίου που καταναλώνεται στη Γαλλία, που ισοδυναμεί με 1,5 έως 5 εκατομμύρια εκτάρια περίπου, που αντιπροσωπεύουν 2,5 έως 8,5 γαλλικά διαμερίσματα.

### **Σημαντικές εκτάσεις εξαφανίζονται λόγω της δέσμησης γης:**

Στη Γαλλία, η δέσμηση γης αυξήθηκε σχεδόν κατά 600.000 εκτάρια μεταξύ 2007 και 2017 (+13,9%), τρεις φορές περισσότερο από την αύξηση του πληθυσμού. Στην Ευρώπη, στο διάστημα μεταξύ 2000 και 2018, σχεδόν 2 εκατομμύρια εκτάρια – κυρίως αγροτική έκταση – σκυροδετήθηκαν ή ασφαλτοστρώθηκαν (λίγο λιγότερο από το μέγεθος της Σλοβενίας).

**Εικόνα 3: Σιτηρά που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση (μπλε), ζωοτροφές (κόκκινο) και άλλες χρήσεις (κυρίως βιοκαύσιμα, γκρι). Από αριστερά προς τα δεξιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Γαλλία.**



Πηγή: [Our world in data](#).

## 4. Αξίζει να αποκαταστήσουμε τις περιοχές οικολογικής εστίασης στη Γαλλία (συμπεριλαμβανομένων των γαιών σε αγρανάπαυση);

Προκειμένου να λάβουμε την άμεση πράσινη ενίσχυση (τμήμα του πρώτου πυλώνα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής), η καθιέρωση περιοχών οικολογικής εστίασης αποτελεί μια καθορισμένη υποχρέωση, συμπεριλαμβανομένων των γαιών σε αγρανάπαυση, που αποτελούν μια μακροχρόνια πηγή έντασης. Στις 2 Μαρτίου 2022, μία εβδομάδα μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η **FNSEA έκανε έκκληση να ξεκινήσει η καλλιέργεια των γαιών σε αγρανάπαυση, ένα αίτημα το οποίο διαβιβάστηκε στη συνέχεια από τη γαλλική κυβέρνηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στα τέλη Μαρτίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τη δυνατότητα παρέκκλισης για τα κράτη μέλη το 2022. Κατ' επέκταση, η Γαλλία εξέδωσε διάταγμα για τον σκοπό αυτό. Σύμφωνα με τις οργανώσεις μας, το μέτρο αυτό στερείται νοήματος για αρκετούς λόγους:**

### **1 Οι γαίες σε αγρανάπαυση (γη που αφήνεται να ξεκουραστεί) και γενικότερα οι περιοχές οικολογικής εστίασης, είναι ζωτικής σημασίας για τη σωστή λειτουργία του εδάφους και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας**

- Συμβάλλουν στη διατήρηση των καλών αποδόσεων και την ορθή λειτουργία των αγροτικών μας συστημάτων, επιτρέποντας τη διατήρηση μιας σημαντικής ποικιλίας επικονιαστικών εντόμων, η οποία είναι απαραίτητη για την αναπαραγωγή των φυτών και συνεπώς για τη γεωργία μέσω της επικονίασης (τα 2/3 της διατροφής μας εξαρτώνται από αυτόν τον μηχανισμό).

- Διασφαλίζουν ότι κάποιες περιοχές δεν θα είναι επιβαρυνμένες από φυτοφάρμακα ή λιπάσματα. Κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο για την καταπολέμηση της απώλειας της βιοποικιλότητας, καθώς οι εντατικές γεωργικές πρακτικές αποτελούν την πρώτη αιτία αυτού του φαινομένου. Σύμφωνα με το Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS), οι πληθυσμοί των πτηνών της γαλλικής υπαίθρου μειώθηκαν κατά ένα τρίτο σε διάστημα 17 ετών (2018) εξαιτίας της εντατικής γεωργίας και κυρίως λόγω λήξης της αγρανάπαυσης και υπερβολικής χρήσης νιτρικών αλάτων. Μολονότι οι γαίες σε αγρανάπαυση από μόνες τους δεν αρκούν για να αντιστραφεί η τάση, οι περιοχές αυτές είναι απολύτως απαραίτητες για την καταπολέμηση της έκτης μαζικής εξαφάνισης.
- Επιπλέον, τα τελευταία 40 χρόνια οι γαίες σε αγρανάπαυση στη Γαλλία έχουν μειωθεί απότομα. Ενώ κατά το χρονικό αυτό διάστημα οι εκτάσεις που προορίζονται για αρόσιμες καλλιέργειες έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση (+2,6 εκατομμύρια εκτάρια), οι μόνιμοι λειμώνες έχουν μειωθεί (-2,3 εκατομμύρια εκτάρια) όπως και οι γαίες σε αγρανάπαυση και οι προσωρινοί λειμώνες (-2,1 εκατομμύρια εκτάρια).

## 2 Λόγω της μικρής τους έκτασης, η επαναχρησιμοποίηση των περιοχών οικολογικής εστίασης για καλλιέργεια δεν θα αύξανε σημαντικά τους όγκους παραγωγής

- Σήμερα, σύμφωνα με το Γαλλικό Υπουργείο Γεωργίας, μόλις το **1%** της ΧΓΕ στη Γαλλία (2% της αρόσιμης έκτασης, **ή σχεδόν 300.000 εκτάρια**) έχει χαρακτηριστεί ως γη σε αγρανάπαυση.
- Η τρέχουσα Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) δεν απαιτεί τη διατήρηση γαιών εκτός παραγωγής. Ωστόσο, ο καθορισμένος όρος για την πρόσβαση στην άμεση πράσινη ενίσχυση είναι η καθιέρωση μιας συγκεκριμένης έκτασης περιοχών οικολογικής εστίασης (γαίες σε αγρανάπαυση ή δέντρα, φράκτες, ζώνες ανάσχεσης, ορισμένοι τύποι καλλιέργειας) που ισοδυναμεί τουλάχιστον με το **5%** της αρόσιμης γης. Η νέα ΚΑΠ (2023-2027), στο πλαίσιο της πολλαπλής συμμόρφωσης, προσφέρει στους αγρότες την επιλογή μεταξύ του να αφιερώνουν τουλάχιστον το **4%** της έκτασής τους σε αγροοικολογικές υποδομές (γαίες σε αγρανάπαυση, φράκτες, υδάτινες επιφάνειες, δέντρα) ή το **7%** σε περιοχές οικολογικής εστίασης (ενδιάμεσες καλλιέργειες ή/και καλλιέργειες που δεσμεύουν το άζωτο, φυτοφάρμακα), συμπεριλαμβανομένου ενός **3%** σε αγροοικολογικές υποδομές.
- Συχνά, οι γαίες σε αγρανάπαυση δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγικές ή βρίσκονται σε κακή τοποθεσία. Η επαναχρησιμοποίησή τους για καλλιέργεια θα είχε περιορισμένο μόνο αποτέλεσμα ως προς την αύξηση του όγκου παραγωγής ή των αποδόσεων. Τα λίγα εκατόκιλα σιταριού ή καλαμποκιού που θα κερδηθούν είναι αδύνατο να αλλάξουν την παγκόσμια κατάσταση. Στη Γαλλία, μια αύξηση της απόδοσης ίση με 20 εκατόκιλα καλαμποκιού θα απέδιδε 3 εκατομμύρια τόνους επιπλέον, ποσότητα που αντιπροσωπεύει μόλις το 0,3% της παγκόσμιας κατανάλωσης. Η επαναχρησιμοποίηση των περιοχών οικολογικής εστίασης για καλλιέργεια θα ερχόταν επίσης με ένα ιδιαίτερα υψηλό περιβαλλοντικό κόστος λόγω της ιδιαίτερα υψηλής αύξησης των εισροών και της κατανάλωσης νερού (γενίκευση της άρδευσης σε όλη την παραγωγή καλαμποκιού) και την καταστροφή των αγροοικολογικών υποδομών.

### **3 Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι γαίες σε αγρανάπαυση αποτελούν μια μακροχρόνια πηγή έντασης στον αγροτικό κόσμο, τόσο στη Γαλλία όσο και την υπόλοιπη Ευρώπη**

Οι γαίες σε αγρανάπαυση αποτελούν ένα μέτρο που δρομολογήθηκε το 1988 από την ΕΕ-12 και κατέστη υποχρεωτικό από την ΚΑΠ το 1992 ως απάντηση στην υπερπαραγωγή, κάτι που πυροδότησε ένα κύμα οργής μεταξύ των Γάλλων αγροτών. Κάθε κρίση αποτελούσε, και εξακολουθεί να αποτελεί, μια ευκαιρία για τους μεγαλύτερους παραγωγούς να ζητούν την κατάργηση αυτού του μέτρου. Ο πόλεμος στην Ουκρανία χρησιμοποιήθηκε ως αφορμή για να επαναληφθεί αυτό το αίτημα (και να κερδηθεί η υπόθεση). Περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, η αγρανάπαυση αποτελεί μια συμβολική μάχη.

#### **Έρευνα. Η επαναχρησιμοποίηση για καλλιέργεια των γαιών σε αγρανάπαυση δεν μοιάζει με ελκυστική ιδέα για τους Γάλλους αγρότες.**

85% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα της France Agricole δηλώνουν ότι δεν θα επαναχρησιμοποιήσουν για καλλιέργεια τις γαίες τους σε αγρανάπαυση. Πέρα από την ενδεχόμενη χαμηλή ή μηδαμινή απόδοση (όταν η γη δεν είναι εκμεταλλεύσιμη) και τη μέτρια συμβολή στο παγκόσμιο εμπόριο της παραγωγής από γαίες σε αγρανάπαυση, η έρευνα αυτή καταδεικνύει σε πόσο μεγάλο βαθμό αυτή η επανακαλλιέργεια αποτελεί χάρη κυρίως προς την αγροτική βιομηχανία, παρά ένα αποτελεσματικό μέτρο εκ μέρους της Γαλλίας ως απάντηση στις συνέπειες του πολέμου στην Ουκρανία.



## 5. Αποδυναμώνεται η στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» και μήπως πρέπει να τεθεί υπό αμφισβήτηση;

Η στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» (F2F), που παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποτελεί τη συνιστώσα γεωργίας/διατροφής της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Η χρήση του όρου «αποδυνάμωση» από τους επικριτές της βασίζεται σε μια ανάλυση μεροληπτική και μονομερή. Πρόκειται για μια μακροπρόθεσμη στρατηγική η οποία είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της διατροφικής μας ασφάλειας και ακολουθεί πολλά επιστημονικά σενάρια αγροοικολογικής μετάβασης με συστημική προσέγγιση του ζητήματος (οικονομικά, υγειονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, κλιματικά ζητήματα). Συνεπώς, η αμφισβήτησή της θα ήταν αντιπαραγωγική για τους εξής λόγους:

### **1 Η απάντηση στον πόλεμο στην Ουκρανία με μια επείγουσα, βραχυπρόθεσμη αύξηση της παραγωγής ενέχει κινδύνους για τα τρόφιμα στο μέλλον**

Ο σχεδιασμός της παραγωγής χωρίς να ληφθούν υπόψη οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις θα συμβάλει στην εξάντληση των εδαφών μας. Θα υποβαθμίσει επίσης τη βιοποικιλότητα που είναι απαραίτητη για την παραγωγή και συνεπώς θα μπορούσε να οδηγήσει σε απότομη μείωση της παραγωγής. Περισσότεροι από 650 επιστήμονες παγκοσμίως κάνουν έκκληση να μην αντιστραφεί η πρόοδος στον περιβαλλοντικό τομέα, υποστηρίζοντας ότι αυτό δεν θα δώσει λύση στην κρίση και επιπλέον θα μας απομακρύνει από ένα ανθεκτικό αγροτικό σύστημα, ικανό να διασφαλίσει υγιεινά και βιώσιμα τρόφιμα μακροπρόθεσμα. Σύμφωνα με τον FAO: «Η ανθρωπογενής υποβάθμιση της γης, του εδάφους και των υδάτινων πόρων μειώνει το δυναμικό παραγωγής, την πρόσβαση σε θρεπτικά τρόφιμα και, ευρύτερα, τη βιοποικιλότητα και τις περιβαλλοντικές υπηρεσίες που στηρίζουν υγιή και ανθεκτικά μέσα βιοπορισμού»

## **2 Η στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» αποτελεί μια μοναδική στρατηγική καθώς παρουσιάζει μια συστημική προσέγγιση (λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές τόσο στην προσφορά όσο και στη ζήτηση) με στόχο τη διασφάλιση βιώσιμων συνθηκών παραγωγής**

Αυτή η στρατηγική περιλαμβάνει τους περιβαλλοντικούς στόχους που είναι απαραίτητοι για την παραγωγή μακροπρόθεσμα. Για την Ατζέντα 2030, το ζητούμενο είναι η μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων κατά 50%, λιπασμάτων κατά 20% και η διάθεση του ενός τετάρτου της καλλιεργούμενης γης στη βιολογική γεωργία. Η στρατηγική αυτή δεν είναι αδύναμη, αντίθετα υποδεικνύει έναν διαφορετικό τύπο παραγωγής και ένα μοντέλο πιο ανθεκτικό σε γεωπολιτικούς, οικονομικούς και κλιματικούς κλυδωνισμούς (κυρίως επειδή εξαρτάται λιγότερο από συνθετικές εισροές). Ο Frans Timmermans, Εκτελεστικός Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά τη διάρκεια της ακρόασής του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επισήμανε ότι η στρατηγική “Από το αγρόκτημα στο πιάτο” αποτελεί «μια προσπάθεια να σωθεί η γεωργία και όχι να τιμωρηθεί».

## **3 Σύμφωνα με το IDDRI και το INRAE\*, λόγω της μείωσης στην κατανάλωση ζωικής πρωτεΐνης και της μετεγκατάστασης της παραγωγής φυτικών πρωτεϊνών, εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόσει τις στρατηγικές “Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο” και Βιοποικιλότητας για τους στόχους του 2030, παράλληλα με εκείνους του σεναρίου TYFA για το 2050, τότε θα μπορούσε να καταστεί ένας καθαρός εξαγωγέας τροφίμων και να εξαγάγει έως και 12% όσων καταναλώνει και συνεπώς να συμβάλλει σημαντικά στις παγκόσμιες ισορροπίες στον τομέα των τροφίμων**

Κάτι τέτοιο δεν ισχύει προς το παρόν (η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας καθαρός εισαγωγέας τροφίμων, βλ. 3. Χρειάζεται να παράγουμε περισσότερα στην Ευρώπη για να «θρέψουμε τον κόσμο»).

*\*IDDRI - Ινστιτούτο Βιώσιμης Ανάπτυξης και Διεθνών Σχέσεων*

*INRAE - Εθνικό Ινστιτούτο Ερευνών για τη Γεωργία, τα Τρόφιμα και το Περιβάλλον*

*TYFA - Ten Years for Agroecology*

#### **4 Η στρατηγική “Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο” είχε επικριθεί από την COPA-COGECA και την FNSEA\* πολύ πριν από την κρίση στην Ουκρανία. Ο πόλεμος αποτελεί μια νέα δικαιολογία για την ανατροπή των περιβαλλοντικών φιλοδοξιών προτού καταστούν πλήρως δεσμευτικές στο πλαίσιο της επόμενης ΚΑΠ ή μέσω οποιωνδήποτε επακόλουθων κανονισμών**

Οι εκπρόσωποι της βιομηχανικής γεωργίας πρωτοστατούν σε κάθε ευκαιρία να υπογραμμίσουν τους βραχυπρόθεσμους κινδύνους για να καταστρέψουν κάθε πιθανή μακροπρόθεσμη εξέλιξη του αγροτικού κόσμου. Το παραπάνω συνάδει με την τοποθέτηση του Julien Denormandie υπέρ του μετασχηματισμού της ΚΑΠ με σκοπό την επαναφορά των γαιών σε αγρανάπαυση στην παραγωγή και με την επιθυμία του Emmanuel Macron για προσαρμογή της στρατηγικής “Από το αγρόκτημα στο πιάτο”.

*\*COPA-COGECA - Επιτροπή Επαγγελματικών Γεωργικών Οργανώσεων της ΕΕ - Γενική Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών της ΕΕ*

*FNSEA - Εθνική Ομοσπονδία Συνδικάτων Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων Γαλλίας*

#### **5 Είναι σημαντικό να αντιμετωπίζουμε με επιφύλαξη τα στοιχεία που δίνονται σε ό,τι αφορά τον κίνδυνο μείωσης της παραγωγής με τη στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο»**

Τα στοιχεία αυτά βασίζονται σε τρεις μελέτες: η πρώτη, από το Υπουργείο Γεωργίας των ΗΠΑ, δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 2020, η οποία αναφέρει μείωση της παραγωγής κατά 7% έως 12%, η δεύτερη από το Πανεπιστήμιο του Wageningen (2021), η οποία προβλέπει μείωση της παραγωγής κατά 10% έως 20% και η τρίτη από το Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που δημοσιεύτηκε επίσης το 2021, η οποία διαπιστώνει έναν κίνδυνο πτώσης της παραγωγής της τάξης του 10% έως 15% ανάλογα με τον τομέα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα αυτά λαμβάνουν υπόψη τα αποτελέσματα της στρατηγικής ‘Από το αγρόκτημα στο πιάτο’ παράλληλα με εκείνα της στρατηγικής Βιοποικιλότητας (και όχι μόνο την επίπτωση της στρατηγικής “Από το αγρόκτημα στο πιάτο” όπως αναφέρεται ενίοτε). Όπως επισημάνθηκε από το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα αποτελέσματα αυτά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με μεγάλη προσοχή και δεν μπορούν να θεωρηθούν οριστικά. Πράγματι:

## **Οι τρεις αυτές μελέτες έχουν σημαντικούς περιορισμούς και δεν μπορούν να θεωρηθούν μελέτες επιπτώσεων:**

Τον Δεκέμβριο του 2020, το INRAE (Εθνικό Ινστιτούτο Ερευνών για τη Γεωργία, τα Τρόφιμα και το Περιβάλλον) δημοσίευσε [μία ανακοίνωση](#) που περιγράφει εκτενώς το πλήθος των περιορισμών της αμερικανικής μελέτης. Σύμφωνα με τους συντάκτες αυτής της ανακοίνωσης, η μελέτη εξέτασε μόνο ένα τμήμα των στοιχείων που συνεκτιμήθηκαν στις στρατηγικές «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» και Βιοποικιλότητας. Δεν εξέτασε βασικούς παράγοντες για τον υπολογισμό της απόδοσης και παραγωγής, όπως η μετάβαση σε μία διατροφή βασισμένη σε φρούτα, όσπρια και λαχανικά, η μείωση της σπατάλης τροφίμων, η ανάπτυξη της αμειψισποράς ή οι τεχνολογικές καινοτομίες. Ωστόσο, πολλές επιστημονικές μελέτες έχουν επανειλημμένα επισημάνει ότι οι παράγοντες αυτοί είναι σημαντικοί για την εξέταση της εξέλιξης των αγροτικών συστημάτων μεσοπρόθεσμα και για τη βελτίωση της αποδοτικότητας των εν λόγω συστημάτων παραγωγής. Πράγματι, μια εργασία που δημοσιεύτηκε το 2019 δείχνει ότι είναι δυνατό να μειωθεί κατά 70% η χρήση λιπασμάτων μέσω της αποκατάστασης της υγείας του εδάφους στην εντατική παραγωγή καλαμποκιού χωρίς μείωση της παραγωγής<sup>6</sup>.

Οι μελέτες τόσο του Πανεπιστημίου του Wageningen όσο και του Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παρουσιάζουν παρεμφερείς περιορισμούς (βλ. τη σύνοψη της μελέτης της ΕΕ από το Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κάτι που καταδεικνύει με σαφήνεια ότι ως εκ τούτου αυτή η μελέτη δεν μπορεί να θεωρηθεί μελέτη επιπτώσεων).

## **Οι μελέτες αυτές δεν εξετάζουν τα οφέλη για την υγεία και το περιβάλλον που συνδέονται με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και τη μείωση των φυτοφαρμάκων και των συνθετικών λιπασμάτων, ούτε λαμβάνουν υπόψη τις αρνητικές επιπτώσεις των τελευταίων**

(στην υγεία και το περιβάλλον, αλλά και στις μελλοντικές αποδόσεις, καθώς τα συνθετικά λιπάσματα συμβάλλουν στην υπερθέρμανση του πλανήτη η οποία θα έχει όλο και πιο σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα των αγροτικών συστημάτων).

## **Δύο από αυτές τις μελέτες είναι μεροληπτικές:**

Η μελέτη του Πανεπιστημίου του Wageningen χρηματοδοτήθηκε από την CropLife, ένα ισχυρό ευρωπαϊκό λόμπι της βιομηχανικής γεωργίας, και η αμερικανική μελέτη από το Υπουργείο Γεωργίας των ΗΠΑ, που είναι γνωστό για την κριτική που ασκεί σε κάθε απόπειρα οικολογικής και γεωργικής μετάβασης σε διεθνές επίπεδο.

## **Τέλος, σύμφωνα με το Παρατηρητήριο της Ευρώπης των Πολυεθνικών (Corporate Europe Observatory), οι μελέτες αυτές υποστήριζαν μια επιθετική εκστρατεία άσκησης**

---

<sup>6</sup> Oldfield EE, Bradford MA, Wood SA. Global meta-analysis of the relationship between soil organic matter and crop yields. Soil. 2019;5(1):15-32. doi:10.5194/soil-5-15-2019

**πίεσης από εκπροσώπους της βιομηχανικής γεωργίας κατά της στρατηγικής «Από το αγρόκτημα στο πιάτο».**

## 6. Πώς το βιομηχανικό και παγκοσμιοποιημένο αγροτικό και διατροφικό σύστημα είναι αντιπαραγωγικό στον αγώνα κατά της πείνας;

**Το τρέχον κυρίαρχο βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα αδυνατεί να θρέψει τον κόσμο με βιώσιμο τρόπο και αρχίζει να φθίνει. Ακόμα και πριν από τη ρωσική επίθεση κατά της Ουκρανίας, δεν επαρκούσε ώστε να τραφεί με βιώσιμο τρόπο ο παγκόσμιος πληθυσμός και εμφάνιζε σημαντικά αδιέξοδα, υπονομεύοντας την παγκόσμια διατροφική ασφάλεια.**

### Τι είναι το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα;

Ένα αγροτικό και διατροφικό σύστημα καλύπτει όλες τις ενέργειες και τους τρόπους με τους οποίους οργανώνονται στον χώρο και τον χρόνο οι άνθρωποι για να καλλιεργήσουν τη γη και να τραφούν. Περιλαμβάνει συνεπώς όλα τα στάδια από τα οποία περνάνε τα τρόφιμα (παραγωγή, μεταποίηση, μετακίνηση, αποθήκευση, κατανάλωση κλπ.).

Το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα, που κυριαρχεί επί του παρόντος (επωφελούμενο από την κύρια διεθνή πολιτική και οικονομική στήριξη), ορίζεται στην παρούσα έκθεση ως ένα ιδιαίτερα μηχανοποιημένο σύστημα που βασίζεται στην εντατική χρήση κεφαλαίου και εισροών (φυτοφάρμακα, ορυκτά λιπάσματα κλπ). Πρόκειται για ένα σύστημα φτωχό σε εργατικό δυναμικό, που βασίζεται σε διεθνείς τομείς και αγορές που λειτουργούν με βάση την αρχή της έγκαιρης παράδοσης (just-in-time). Το σύστημα χαρακτηρίζεται από την υψηλή συγκέντρωση, την ανισορροπία της ισχύος και την υπερπαραγωγή και υπερκατανάλωση επεξεργασμένων ή ακόμα και υπερβολικά επεξεργασμένων προϊόντων. Στη Γαλλία, η παραγωγική πτυχή αυτού του συστήματος είναι παρεμφερής με αυτό που αποκαλείται «συμβατική γεωργία».

## **1 Από οικονομική άποψη, το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα λειτουργεί κυρίως μέσω των παγκοσμιοποιημένων οικονομιών. Δεδομένου του κόστους των επενδύσεων και εισροών που απαιτούνται για την παραγωγή και το μάρκετινγκ, το κέρδος είναι δυνατό μόνο για τις μεγαλύτερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις**

Επίσης, αυτή η κερδοφορία είναι εφικτή μόνο επειδή το κόστος που προκύπτει από τη ζημιά που προκαλούν οι εισροές (στο περιβάλλον, στο κλίμα ή την ανθρώπινη υγεία) βαρύνει την κοινωνία. Και πάλι, αυτό ισχύει μόνο σε χώρες όπου επιδοτείται η βιομηχανική γεωργία (πχ. στην Ευρώπη, τις Ηνωμένες Πολιτείες ή την Ιαπωνία) ή σε χώρες οι οποίες έχουν υποβαθμίσει σημαντικά τα κοινωνικά, οικονομικά ή περιβαλλοντικά τους πρότυπα προκειμένου να είναι ανταγωνιστικές. Αυτό οδηγεί σε μια σημαντική μείωση των προτύπων προστασίας της εργασίας, σε βραχυχρόνιες και επισφαλείς συμβάσεις και σε μια αύξηση της άτυπης γεωργικής εργασίας. Οι πρακτικές αυτές, που διαδίδονται ολοένα και περισσότερο, επιδεινώνουν τη φτωχοποίηση των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα. Κατά συνέπεια, ενώ η οικονομική ανισότητα είναι μία από τις κύριες αιτίες της αυξανόμενης πείνας παγκοσμίως, περισσότεροι από το 50% των ανθρώπων που υποφέρουν από διατροφική ανασφάλεια είναι οι ίδιοι παραγωγοί ή εργαζόμενοι στη γεωργία.

### **Η συζήτηση σχετικά με την αύξηση της παραγωγικότητας στη βιομηχανική γεωργία εγείρει κατ' επανάληψη πολλά ερωτήματα:**

**Τα κέρδη αυτά δεν είναι βιώσιμα:** βασίζονται στη μη ανανεώσιμη χρήση των πόρων (νερό, φώσφορος, πετρέλαιο κλπ.). Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν κατά τα δύο τελευταία χρόνια έδειξαν ότι οι αποδόσεις βασικών καλλιεργειών που υπόκεινται σε μια δυναμική αγροτικού «εκσυγχρονισμού» έχουν αρχίσει να επιδεικνύουν μια στασιμότητα σε αρκετά μέρη του κόσμου, όπως φαίνεται από τα παραδείγματα της καλλιέργειας καλαμποκιού στο Κάνσας και ρυζιού στο Hokkaido. Μία μετα-ανάλυση<sup>7</sup> αυτών των ερευνών σχετικά με την παγκόσμια εξέλιξη της απόδοσης από το 1961 έως το 2008, αποκάλυψε ότι στο 24% έως 39% των περιοχών όπου καλλιεργείται καλαμπόκι, ρύζι, σιτάρι και σόγια σε όλον τον κόσμο, οι αποδόσεις δεν βελτιώθηκαν, τελικά παρέμειναν στάσιμες ή ακόμη και μειώθηκαν (έπειτα από μια αρχική περίοδο κέρδους).

**Οδηγούν στην ανθεκτικότητα στα παρασιτοκτόνα,** ένα φαινόμενο ταχέως αναπτυσσόμενο κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Ανθεκτικότητα παρατηρήθηκε στα επτά κύρια ζιζανιοκτόνα που βρίσκονταν σε χρήση το 2000, μία

<sup>7</sup> Ray, D. K.; Ramankutty, N.; Mueller, N. D.; West, P. C.; Foley, J. A., "Recent Patterns of Crop Yield Growth and Stagnation", in *Nature Communication*, 2012



έως δύο δεκαετίες μετά την εισαγωγή τους. Αυτό οδήγησε ορισμένους ερευνητές να πουν ότι «κάθε άμυνα σπέρνει τον εξελικτικό σπόρο του δικού της θανάτου»<sup>8</sup>.

**Δεν είναι σε καμία περίπτωση δίκαια:** από το 1945, η αύξηση της παραγωγικότητας της βιομηχανικής γεωργίας δεν ωφέλησε τους αγρότες, αλλά τους παράγοντες στο υπόλοιπο τμήμα της αλυσίδας, κυρίως την αγροδιατροφική βιομηχανία και τη μαζική διανομή:

- Στο διάστημα μεταξύ του 1978 και του 2005, υπήρξε απόκλιση μεταξύ των υψηλότερων τιμών των τροφίμων για τους καταναλωτές και των χαμηλότερων παγκόσμιων τιμών για τις γεωργικές πρώτες ύλες (διαιρούμενες 2 προς 5 για τα κύρια παγκόσμια βασικά προϊόντα). Το φαινόμενο αυτό στοιχειοθετήθηκε στη Γαλλία από το έργο του J-P Butault στην INRA, ο οποίος συνέκρινε την εξέλιξη των τιμών των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων στο διάστημα μεταξύ 1978 και 2005 χρησιμοποιώντας την ίδια μεθοδολογία<sup>9</sup>.
- Όπως εξηγείται από την ερευνητική μονάδα BASIC στην έκθεσή της, *Who's got the power? (Ποιος έχει τη δύναμη)* (2015), «Τα οφέλη που αποκομίζουν οι φορείς των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων είναι άνισα κατανεμημένα υπέρ των ηγετικών επιχειρήσεων της αλυσίδας. Η αξία κατανέμεται ολοένα και περισσότερο όχι πρωτίστως σε εκείνους που προμηθεύουν ένα φυσικό προϊόν, αλλά σε εκείνους που μπορούν να εκμεταλλευτούν τις απαραίτητες πληροφορίες για να λειτουργήσει επιτυχώς η παγκόσμια τροφική αλυσίδα»<sup>10</sup>.

## 2 Από κλιματική και περιβαλλοντική άποψη, το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα είναι επίσης αντιπαραγωγικό

Αυτό το βιομηχανικό σύστημα ευθύνεται για το ένα τρίτο των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, για το 50% των εκπομπών μεθανίου και για το 60% των εκπομπών οξειδίων του αζώτου που έχουν δυναμικό θέρμανσης 25 και 298 φορές μεγαλύτερο από εκείνο του CO<sub>2</sub>, αντιστοίχως. Ενώ τα ακραία καιρικά φαινόμενα είναι η κύρια αιτία της παγκόσμιας απώλειας γεωργικής παραγωγής, η γεωργία μας σε αυτή την περίπτωση είναι τόσο θύμα όσο και θύτης. Εφόσον διατηρηθεί η υπάρχουσα κατάσταση, εκτιμάται ότι έως το 2050 οι εκπομπές από το αγροτικό και διατροφικό σύστημα μπορεί να αυξηθούν κατά 30 έως 40%. Επιπλέον, το σύστημα αυτό έχει καταστροφικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα των καλλιεργειών (μέσα σε 50 χρόνια έχει χαθεί το 75% της ποικιλομορφίας των σπόρων), γεγονός που έχει άμεσες συνέπειες στην ποικιλομορφία της παγκόσμιας διατροφής και στην αύξηση του

<sup>8</sup> Tilman, D.; Cassman, K. G.; Matson, P. A.; Naylor, R.; Polasky, S., "Agricultural Sustainability and Intensive Production Practices", in *Nature*, 418 (6898), 671–677, 2002. Heap, I. International Survey of Herbicide-Resistant Weeds by WSSA Code, <http://www.weedscience.org>

<sup>9</sup> Butault J.P., "La relation entre prix agricoles et prix alimentaires", in *Revue française d'économie*, 2008

<sup>10</sup> Το 2015 στη Γαλλία, από τα 100 ευρώ που διέθεταν οι καταναλωτές για τρόφιμα, η γεωργία λάμβανε μόλις 6.50 ευρώ, παρόλο που αντιπροσωπεύει το 15% των θέσεων εργασίας στην αγροδιατροφική αλυσίδα. Από την άλλη μεριά, οι βιομηχανίες τροφίμων λάμβαναν 11.20 ευρώ, η τροφοδοσία (catering) 13.30 ευρώ, οι υπηρεσίες 14.40 ευρώ, τα καταστήματα 15.20 ευρώ και άλλες βιομηχανίες 3.20 ευρώ.

υποσιτισμού, αλλά και στην άγρια βιοποικιλότητα (μαζική εξαφάνιση πληθυσμών εντόμων και της ωφέλιμης αυτοφυούς βλάστησης βοηθητικών καλλιεργειών). Συμβάλλει επίσης δραστικά στην αποψίλωση των δασών και στην εξάντληση των φυσικών πόρων, ιδίως των εδαφών.

### **Μέσα σε 50 χρόνια τριπλασιάστηκε ο αντίκτυπος της ξηρασίας και των καυσώνων στις απώλειες απόδοσης στην Ευρώπη.**

Το παραπάνω παρουσιάζεται σε μελέτη που δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο του 2021. Στο διάστημα μεταξύ 1964 και 1990, οι απώλειες απόδοσης στο σύνολο των καλλιεργειών ανέρχονταν κατά μέσο όρο σε 2,2%, πριν αυξηθούν σε 7,3% μεταξύ 1991 και 2015. Οι συνέπειες είναι χειρότερες για τα σιτηρά (από -3,6% σε -9,8%). Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, οι ξηρασίες έχουν μειώσει τις αποδόσεις κατά 9% και οι καύσωνες κατά 7%. Οι συγγραφείς επικεντρώθηκαν επίσης σε άλλα ακραία φαινόμενα, όπως το δριμύ ψύχος και οι πλημμύρες, αλλά οι επιπτώσεις ήταν λιγότερο ξεκάθαρες.

### **3 Από κοινωνική άποψη, αυτό το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα τροφοδοτεί συγκρούσεις σε όλο το εύρος της τροφικής αλυσίδας**

Επανελημμένες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ποινικοποίηση των πληροφοριοδοτών και όσων υποστηρίζουν αλλαγές, διακρίσεις λόγω φύλου (οι γυναίκες είναι τα πρώτα θύματα της πείνας: έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους και μικρότερη δυνατότητα λήψης αποφάσεων), υπερβολική συγκέντρωση εξουσίας στα χέρια λίγων εταιρειών (π.χ. τέσσερις πολυεθνικές διαχειρίζονται το 70% έως 90% του παγκόσμιου εμπορίου σιτηρών). Όλα αυτά τα στοιχεία διαιωνίζουν τις ανισότητες, τη φτώχεια και το αίσθημα της κοινωνικής αδικίας. Οι καινοτομίες στη βιομηχανική γεωργία συμβαδίζουν επίσης με τη συγκέντρωση της γης και την αρπαγή γαιών, με την εκδίωξη αγροτών, αυτοχθόνων και παραδοσιακών κοινοτήτων από εδάφη που κατείχαν ιστορικά. Μεταξύ του 2000 και του 2020, οι επενδυτές διαχειρίστηκαν τουλάχιστον 30 εκατομμύρια εκτάρια γεωργικής γης παγκοσμίως. Στη Βραζιλία, περίπου 579.000 άνθρωποι επλήγησαν από τις συγκρούσεις για τη γεωργική γη το 2019. Ως εκ τούτου, η γαλλική αγροβιομηχανία βρίσκεται στην ένατη θέση στην υφαρπαγή γης στον κόσμο.

### **4 Από διατροφική άποψη, το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα παρέχει μια ελάχιστα διαφοροποιημένη διατροφή με περιορισμένη διατροφική ποιότητα**

Σε ένα σύστημα που προωθεί τα υπερβολικά μεταποιημένα, τυποποιημένα και βιομηχανοποιημένα τρόφιμα, η κακή διατροφή (υποσιτισμός και υπερσιτισμός) βρίσκεται σε άνοδο, αυξάνοντας τον αριθμό των ατόμων που είναι

υπέρβαρα ή παχύσαρκα ή πάσχουν από υπέρταση, διαβήτη, έλλειψη ιχνοστοιχείων και χρόνια υποσιτισμό. Αυτό έχει οδηγήσει πολλούς ανθρώπους να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε μια κατάσταση παγκόσμιας πανδημίας, όπως συνέβη με τον κορονοϊό. Εκτός από τη χαμηλή διατροφική ποιότητα της διατροφής που επιφέρει αυτό το σύστημα, θέτει και μια παγκόσμια απειλή για τη διατροφική ποιότητα των τροφίμων που παράγονται. Η κλιματική αλλαγή, στην οποία τεράστιο ρόλο διαδραματίζει αυτό το σύστημα, οδηγεί σε μείωση της διατροφικής ποιότητας των φυτών (έλλειψη πρωτεϊνών, σιδήρου, ψευδαργύρου και ασβεστίου, κλπ.). Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε διατροφικές ανεπάρκειες ή να τις επιδεινώσει σε πληθυσμούς που ήδη βιώνουν υποσιτισμό σε σημαντικό βαθμό, και να οδηγήσει σε μεταβολικές διαταραχές, καθυστέρηση της ανάπτυξης, καθυστέρηση στη γνωστική και κινητική ανάπτυξη και μειωμένη αποτελεσματικότητα του ανοσοποιητικού συστήματος.

Αυτές οι αρνητικές εξωτερικές επιδράσεις (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και κλιματικές) είναι διαρθρωτικές και εγγενείς στον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται και λειτουργεί αυτό το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα. Απέχοντας πολύ από το να είναι ανθεκτικό, είναι ιδιαίτερα ευάλωτο σε οικονομικούς και κλιματικούς κλυδωνισμούς, οι οποίοι είναι πιθανό να σημειώσουν απότομη αύξηση τα επόμενα έτη. Ενώ σε διεθνές επίπεδο υπάρχει συναίνεση ότι το σύστημα αυτό δεν είναι σε θέση να θρέψει με βιώσιμο τρόπο τον πλανήτη και, αντιθέτως, συμβάλλει στη χρόνια διατροφική ανασφάλεια, υπάρχει επίσης επιστημονική συναίνεση σχετικά με την ανάγκη για έναν εις βάθος μετασχηματισμό προκειμένου να οικοδομηθεί ένα βιώσιμο αγροτικό και διατροφικό σύστημα, ανθεκτικό, θρεπτικό και υγιές.

## 7. Πώς μπορεί η αγροοικολογία να αποτελέσει μια μακροπρόθεσμη λύση για την καταπολέμηση της διατροφικής ανασφάλειας και την προστασία των οικοσυστημάτων;

Η αγροοικολογία μπορεί να οριστεί ως μια προσέγγιση που συνδυάζει τρεις σημαντικούς τομείς, οι οποίοι λειτουργούν συμπληρωματικά και όχι μεμονωμένα: μια επιστήμη των αγροτικών οικοσυστημάτων που βασίζεται στην τεχνογνωσία των αγροτών και την επιστημονική γνώση, ένα σύνολο γεωργικών πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον και ένα κοινωνικό κίνημα που υπερασπίζεται τα τοπικά αγροτικά και διατροφικά συστήματα. Μέσω της μετασχηματιστικής της προσέγγισης, η αγροοικολογία προάγει την τοπική παραγωγή με λιγότερη μεταποίηση των προϊόντων. Με κύριο στόχο τη διατροφική κυριαρχία, η αγροοικολογία εργάζεται ώστε να υπάρξει στροφή σε βιώσιμα και ανθεκτικά διατροφικά συστήματα τα οποία είναι οικονομικά βιώσιμα, πιο θρεπτικά, προσβάσιμα σε όλους και πιο δίκαια. Συνεπώς, η αγροοικολογία είναι μια προσέγγιση που παρέχει νέους τρόπους οργάνωσης και κατανομής της αξίας, καθώς επίσης και της εργασίας εντός των γεωργικών αλυσίδων αξίας.

### **1 Η αγροοικολογία είναι μια λύση που παρέχει μεγαλύτερη βιωσιμότητα και ανθεκτικότητα στα διατροφικά μας συστήματα**

Μέσω καταμερισμένων οφελών για το οικοσύστημα, η αγροοικολογία μειώνει τον περιβαλλοντικό και κλιματικό αντίκτυπο της γεωργίας και των τροφίμων μας, διαφυλάσσει τη βιοποικιλότητα και προσφέρει καλύτερη ανθεκτικότητα στις συνέπειες της κλιματικής και περιβαλλοντικής κρίσης. Η αγροοικολογία συμβάλλει επίσης σε

μεγαλύτερη κοινωνική δικαιοσύνη επαναφέροντας τους αγρότες στον πυρήνα του συστήματος παραγωγής, επιτρέποντάς τους να ανακτήσουν τόσο γνώση όσο και εργαλεία παραγωγής. Είναι οικονομικά βιώσιμη για τους αγρότες, εξασφαλίζοντάς τους καλύτερους μισθούς, και καθιστά δυνατή την αύξηση των γεωργικών αποδόσεων ως μέρος ενός ευνοϊκού κύκλου. Τέλος, συμβάλλει στη δημιουργία κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων στις περιοχές όπου εφαρμόζεται και διαρθρώνει τοπικά και ανθεκτικά διατροφικά συστήματα.

## **2 Η αγροοικολογική μετάβαση έχει πολλά κλιματικά, οικονομικά, διατροφικά και κοινωνικά παράλληλα οφέλη που την καθιστούν ιδιαίτερα ενδεδειγμένη στην καταπολέμηση της διατροφικής ανασφάλειας**

Η ΗΛΡΕ (Ομάδα Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου για την Επισιτιστική Ασφάλεια και τη Διατροφή της Επιτροπής Παγκόσμιας Επισιτιστικής Ασφάλειας) επεσήμανε το 2019 στην έκθεσή της “Αγροοικολογικές και άλλες καινοτόμες προσεγγίσεις για τη βιώσιμη γεωργία και τα διατροφικά συστήματα που ενισχύουν την επισιτιστική ασφάλεια και διατροφή” ότι η αγροοικολογία έχει συμβάλει σημαντικά σε 10 από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Όσον αφορά τη συμβολή της στην καταπολέμηση της διατροφικής ανασφάλειας, η ΗΛΡΕ έχει επισημάνει σαφώς τη σχέση μεταξύ της θετικής κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής επίδρασης της αγροοικολογίας και της αξιοσημείωτης βελτίωσης της διατροφικής ασφάλειας των νοικοκυριών, ιδίως των φτωχότερων. Από όλες τις γεωργικές «καινοτομίες» που μελετήθηκαν από την ΗΛΡΕ, η αγροοικολογία, με τη μετασχηματιστική προσέγγισή της των αγροτικών και διατροφικών συστημάτων, ήταν αναμφίβολα η πιο αποτελεσματική και ενδεδειγμένη, καθώς επέδρασε άμεσα στις διαρθρωτικές αιτίες της διατροφικής ανασφάλειας. Η αγροοικολογία δημιουργεί επίσης τις προϋποθέσεις για ένα πραγματικό συνυπολογισμό και ενίσχυση των αλληλεπιδράσεων και των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ της ανθρώπινης υγείας και της βιοποικιλότητας.

## **3 Η υιοθέτηση των αγροοικολογικών συστημάτων θα μειώνει την ισχυρή εξάρτησή μας από συνθετικές εισροές και έτσι θα βελτιώνει την ανθεκτικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων**

Παράλληλα θα μειωνόταν η εξάρτηση από τις πρώτες ύλες. Δεδομένου ότι η ζήτηση για ζωικά προϊόντα θα ήταν χαμηλότερη, θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε την εκτατική κτηνοτροφία, χρησιμοποιώντας για παράδειγμα περισσότερους βοσκότοπους και τοπικά παραγόμενες φυτικές πρωτεΐνες (πρωτεϊνούχα κτηνοτροφικά φυτά όπως μιζέλι) για τα βοοειδή αντί για εισαγόμενες συμπυκνωμένες ζωοτροφές.

### Στη Γαλλία, η βιολογική γεωργία συμβάλλει στην αποκατάσταση της βιοποικιλότητας.

Κατά μέσο όρο, το 30% των ειδών και το 50% των έμβιων όντων βρίσκονται σε εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας. Έως και 37% περισσότεροι γόνιμοι, 20% περισσότερες ενήλικες μέλισσες και 53% περισσότερο μέλι παρατηρούνται επίσης σε αποικίες που περιβάλλονται από βιολογικές εκτάσεις, σε σύγκριση με περιοχές γύρω από συμβατικές γεωργικές εκτάσεις.

## 4 Πολλοί καταξιωμένοι επιστήμονες δηλώνουν ότι η Ευρώπη μπορεί να τραφεί μέσα από ένα διευρυμένο αγροοικολογικό σύστημα, απαλλαγμένο από φυτοφάρμακα και συνθετικά λιπάσματα:

- Μια μελέτη του 2017 που δημοσιεύθηκε από το περιοδικό Nature ανέφερε ότι είναι εφικτή η μετατροπή του συνόλου της ευρωπαϊκής γεωργίας σε βιολογική, υπό την προϋπόθεση ότι θα μειωνόταν η σπατάλη τροφίμων και η κατανάλωση ζωικών πρωτεϊνών.
- Το ευρωπαϊκό σενάριο TYFA, που αναπτύχθηκε από το Ινστιτούτο Βιώσιμης Ανάπτυξης και Διεθνών Σχέσεων (IDRI), κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα το 2018. Σύμφωνα με τους συντάκτες του, η υιοθέτηση της αγροοικολογίας πρέπει να μειώσει κατά το ήμισυ την παραγωγή και την κατανάλωση ζωικών προϊόντων, και να περιορίσει τα μεταποιημένα προϊόντα και τη σπατάλη τροφίμων.
- Το Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS) δημοσίευσε επίσης το 2021 μια μελέτη που προβάλλει ένα αγροοικολογικό σύστημα που θα έτρεφε την Ευρώπη το 2050. Το σενάριο αυτό βασίζεται σε τρεις άξονες: αλλαγή της διατροφής προς μια χαμηλότερη κατανάλωση ζωικών προϊόντων, εφαρμογή αγροοικολογικών αρχών για τη διαχείριση χωρίς συνθετικά λιπάσματα και φυτοφάρμακα, και στενότερη σχέση των καλλιεργειών και της κτηνοτροφίας με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση των ζωικών απορριμμάτων ως κοπριά.
- Πρόσφατη μελέτη που διεξήχθη από ερευνητές του École Normale Supérieure (ENS) και του CNRS, που δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2022, δείχνει ότι είναι εφικτό να τραφεί η Ευρώπη χωρίς συνθετικά λιπάσματα και χωρίς εισαγωγή τροφίμων χάρις σε τρεις άξονες: μείωση του ζωικού κεφαλαίου και μετατροπή σε καλλιέργειες, εφαρμογή αγροοικολογικών πρακτικών σε αγροκτήματα για τη βιολογική λίπανση των εδαφών και χρήση ανθρώπινων ούρων - μετά από κατάλληλη επεξεργασία - ως λίπασμα.

## 5 Αυτό ισχύει επίσης και για τη Γαλλία:

- Το σενάριο Afterres2050 της Solagro προτείνει μείωση στο μισό των γεωργικών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου έως το 2050 καθώς επίσης και μείωση άλλων αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διαιρώντας τις φυτοϋγειονομικές διεργασίες δια τρία, τη χρήση συνθετικών λιπασμάτων δια 2,5 και υιοθέτηση αγροοικολογικών πρακτικών στο 90% της γεωργικής γης (το μισό από αυτό το 90% θα μετατρέποταν σε βιολογική γεωργία και το άλλο μισό θα εφαρμόζε μια «ολοκληρωμένη παραγωγή», δηλαδή σπορά, φυτοκάλυψη και πολύ προσεκτική χρήση χημικών εισροών). Έτσι το εμπορικό ισοζύγιο της Γαλλίας θα παρέμενε θετικό και θα τερματίζονταν οι εισαγωγές σόγιας. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, η κτηνοτροφία θα μειωνόταν (-46% για τα βοοειδή, -35% για τους χοίρους, -47% για τα πουλερικά) και θα ήταν σχεδόν αυτάρκης σε τροφές, θα μειωνόταν κατά το ένα τρίτο η υπερκατανάλωση θερμίδων και πρωτεϊνών, οι απώλειες και η σπατάλη θα διαιρούνται δια δύο και η διατροφή θα βασιζόταν σε όσπρια, φρούτα και λαχανικά (2/3 φυτικές πρωτεΐνες και 1/3 ζωικές, το αντίθετο από την τρέχουσα αναλογία).
- Σύμφωνα με την ιστοσελίδα Parcel που δημιουργήθηκε από τις BASIC (Bureau d'analyse sociétale pour une information citoyenne), FNAB (Fédération Nationale de l'Agriculture Biologique) και Terre de Liens, εκτιμάται ότι θα χρειάζονταν «μόνο 19 εκατομμύρια εκτάρια» για τη μετεγκατάσταση του συνόλου της παραγωγής τροφίμων στη Γαλλία (συμπεριλαμβανομένης της απαραίτητης έκτασης για τη διατροφή κάθε αγροκτήματος, εξαιρουμένων των οινοπνευματωδών), με την πλήρη μετατροπή τους σε βιολογική γεωργία και μειώνοντας στο μισό την κατανάλωση ζωικών προϊόντων. Τα υπόλοιπα 8 εκατομμύρια εκτάρια θα μετατρέπονταν σταδιακά σε δάση, θα αξιοποιούνταν για καλλιέργειες που δεν προορίζονται για διατροφή αλλά καλλιεργούνται με αγροοικολογικές βιώσιμες μεθόδους ή θα χρησιμοποιούνταν για τρόφιμα τα οποία θα εξαγόταν. Επιπλέον, οι υπολογισμοί αυτοί βασίστηκαν στο τρέχον σύστημα βιολογικής γεωργίας της Γαλλίας, που αφήνει περιθώρια βελτίωσης μέσω χρηστών πρακτικών που θα ενδυνάμωναν τις βιολογικές αποδόσεις.

## 8. Συμβάλλει η Γαλλία στην ανάπτυξη βιώσιμων αγροτικών και διατροφικών συστημάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες;

Όσον αφορά την αγροτική ανάπτυξη, η Γαλλία καταστρέφει ό,τι χτίζει, είτε μέσω των αγροτικών της επενδύσεων, του αποσταθεροποιητικού βάρους των εξαγωγών τροφίμων προς τις οικονομίες του Νότου, ή μέσω των έμμεσων επιπτώσεων του αγροτικού της μοντέλου. Δυστυχώς, η Γαλλία δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη βιώσιμων αγροτικών και διατροφικών συστημάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες.

### 1 Παρά τις πολλές δεσμεύσεις της επί του θέματος<sup>11</sup>, δεν μπορούμε να πούμε ότι, συνολικά, η Γαλλία, συμβάλλει στη δημιουργία βιώσιμων και ανθεκτικών αγροτικών και διατροφικών συστημάτων στον Νότο

Στο διάστημα μεταξύ 2009 και 2018, μόλις το 13,3% της γαλλικής γεωργικής χρηματοδότησης που διατέθηκε σε αναπτυσσόμενες χώρες επεδίωξε πράγματι την προώθηση μιας αγροοικολογικής μετάβασης (ένας αριθμός που αυξάνεται κατά 8 εκατομμύρια ευρώ ετησίως) ενώ το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης δεν λαμβάνει υπόψη την καθιέρωση της διατροφικής κυριαρχίας στις δικαιούχες χώρες. Αντιθέτως: ολοένα και περισσότερες γαλλικές δημόσιες επενδύσεις σε αυτές τις χώρες οικοδομούνται γύρω από τα οικονομικά συμφέροντα γαλλικών εταιρειών. Κατά τα 10 τελευταία έτη, το 24% της γαλλικής χρηματοδότησης σε αυτές τις χώρες αφιερωνόταν αποκλειστικά στην ανάπτυξη μίας αγροτικής βιομηχανίας με κυρίαρχο προσανατολισμό τις εξαγωγές. Πράγματι, η χρηματοδότησης της αγροτικής βιομηχανίας αυξάνεται κατά σχεδόν 18 εκατομμύρια ευρώ ετησίως.

<sup>11</sup> LOPDSI 2014 και LOPDSIM 2021, γαλλική στρατηγική για τη διατροφική ασφάλεια και τη βιώσιμη γεωργία 2018.



## 2 Η ευθύνη της Γαλλίας στην επισιτιστική εξάρτηση είναι ιστορική

Μέσα από τον αποικισμό, οι δυτικές χώρες έχουν προωθήσει σε ορισμένες αφρικανικές χώρες καταναλωτικές συνήθειες διατροφής με εισαγόμενα τρόφιμα, όπως ραφιναρισμένα άλευρα, εις βάρος της διατροφής με τοπικά σιτηρά όπως το σόργο ή το κεχρί, ή παραδοσιακά όσπρια όπως τα μαυρομάτικα φασόλια<sup>12</sup>. Ο αποικισμός συνέβαλε επίσης στην καθιέρωση της εντατικής γεωργικής παραγωγής που είναι προσανατολισμένη προς τις εξαγωγές, αντί για την ανάπτυξη θρεπτικών και ανθεκτικών τοπικών συστημάτων<sup>13</sup>.

## 3 Οι επιδοτούμενες σε μεγάλο βαθμό ευρωπαϊκές –και κυρίως οι γαλλικές– εξαγωγές διαταράσσουν τις οικονομίες των τρίτων χωρών

Το παραπάνω ισχύει για το γάλα σε σκόνη και τα παραπροϊόντα κατεψυγμένου κοτόπουλου που εξάγει η Γαλλία στην Αφρική. Δεδομένου ότι επιδοτούνται, εισάγονται στις αγορές σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές και ανταγωνίζονται αντίστοιχα τοπικά προϊόντα και επιβραδύνουν, ή ακόμα και εμποδίζουν, την ανάπτυξη των τοπικών κλάδων. Το γάλα που εξάγεται στη Δυτική Αφρική κοστίζει έως και 30% λιγότερο από το εγχώριο γάλα και, καθώς περιέχει πρόσθετο φυτικό έλαιο, είναι χαμηλότερης διατροφικής αξίας.

## 4 Το βιομηχανικό αγροτικό και διατροφικό σύστημα στην Ευρώπη συμβάλλει σημαντικά στην κλιματική αλλαγή η οποία με τη σειρά της επηρεάζει τη γεωργική παραγωγικότητα και παραγωγή σε τρίτες χώρες

Σύμφωνα με την IPCC (Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή), κατά την περίοδο 1974-2008, λόγω της κλιματικής αλλαγής, οι αποδόσεις της καλλιέργειας καλαμποκιού και σιταριού μειώθηκαν κατά μέσο όρο 5.8% και 2,3% αντιστοίχως στην υποσαχάρια Αφρική. Ωστόσο, είναι μια από τις περιοχές με τις λιγότερες εκπομπές στον κόσμο. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα αποτελούν επίσης την κύρια αιτία απώλειας αγροτικής παραγωγής παγκοσμίως. Καθώς η μέση θερμοκρασία αυξάνεται, η πτώση των αποδόσεων των σιτηρών αναμένεται να συνεχιστεί. Η κλιματική κρίση επηρεάζει επίσης και τη διατροφική ποιότητα των τροφίμων.

<sup>12</sup> Bjornlund, V., Bjornlund, H. & van Rooyen, A, Why food insecurity persists in sub-Saharan Africa: A review of existing evidence. Food Sec. (2022). <https://doi.org/10.1007/s12571-022-01256-1>

<sup>13</sup> Bjornlund, V., Bjornlund, H. & van Rooyen, A, Why food insecurity persists in sub-Saharan Africa: A review of existing evidence. Food Sec. (2022). <https://doi.org/10.1007/s12571-022-01256-1>

## 9. Σε τι βαθμό είναι ανεξάρτητη, βιώσιμη και ανθεκτική η γεωργία στη Γαλλία;

Η ανεξαρτησία, η βιωσιμότητα και η ανθεκτικότητα πρέπει να αναλυθούν ως οι βασικές συνιστώσες προκειμένου να κατανοήσουμε τις συνεχείς συζητήσεις σχετικά με τις συνέπειες για τη γεωργία από τον πόλεμο στην Ουκρανία. Αν και το ζήτημα αυτό είναι περίπλοκο και αποτελεί αντικείμενο συζήτησης στη διεθνή επιστημονική και πολιτική κοινότητα - ιδιαίτερα στις μέρες μας - έχει σημασία να υπενθυμίσουμε ορισμένα σχετικά σημεία:

**1 Όσον αφορά την ανεξαρτησία, η ίδια η Haut-Commissariat au plan περιγράφει τη γαλλική γεωργία ως έχουσα πολλές «στρατηγικές εξαρτήσεις». Το γαλλικό αγροτικό μοντέλο εξαρτάται πράγματι σε μεγάλο βαθμό από:**

- **Εισαγωγές συνθετικών λιπασμάτων.** Σύμφωνα με το γραφείο της Haut-Commissariat au plan, η ισχύς της Γαλλίας στον τομέα των σιτηρών καθίσταται δυνατή μόνο μέσω της λίπανσης του εδάφους, η οποία προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, εισροές αζώτου και φωσφόρου. Επισημαίνει επίσης ότι η Γαλλία εισάγει το 95% των ορυκτών της, το 100% του φωσφόρου και το 60% του αζώτου της για την παρασκευή λιπασμάτων (το 2019, το συνολικό έλλειμμα σε συνθετικά λιπάσματα ανερχόταν σε 1,46 δισεκατομμύρια ευρώ).
- **Εισαγωγές φυσικού αερίου,** για την παραγωγή συνθετικών λιπασμάτων σε γαλλικό έδαφος.
- **Εισαγωγές πετρελαίου,** απαραίτητο για τα γεωργικά μηχανήματα.
- **Εισαγωγές γεωργικών μηχανημάτων.** Σύμφωνα με την Haut-Commissariat au plan, η Γαλλία παρουσίασε το 2019 έλλειμμα 1,33 δισεκατομμύρια ευρώ σε γεωργικά μηχανήματα.
- **Εισαγωγές λογισμικού και ρομπότ.** Όπως επισημάνθηκε κατά το κλείσιμο των συνόρων στη διάρκεια της πανδημίας, ορισμένοι αγροτικοί τομείς εξαρτώνται επίσης σε μεγάλο βαθμό από το ξένο εργατικό δυναμικό.

## 2 Αναφορικά με τη βιωσιμότητα, η Γαλλία έχει δρόμο να διανύσει

- Σύμφωνα με μελέτη που δημοσιεύτηκε από το Economist Intelligence Unit (EIU), μολονότι η Γαλλία κατατάσσεται μεταξύ των καλύτερων χωρών στην καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων (16<sup>η</sup> από 78 χώρες) και ηγείται σε θέματα «διατροφικών προκλήσεων», βρίσκεται μόλις στην 33<sup>η</sup> θέση από τις 78 σε ό,τι αφορά την αγροτική βιωσιμότητα.
- Σύμφωνα με το ερευνητικό κέντρο CNRS, οι πληθυσμοί των πτηνών της γαλλικής υπαίθρου μειώθηκαν κατά το ένα τρίτο σε διάστημα 17 ετών (2018) εξαιτίας φυτοφαρμάκων και αναστολής των γαιών σε αγρανάπαυση από την ΚΑΠ το 2009.
- Η Γαλλία καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση όσον αφορά την ποσότητα των φυτοφαρμάκων που πωλούνται στην Ευρώπη και την 1<sup>η</sup> στη χρήση συνθετικού αζωτούχου λιπάσματος (χρησιμοποιούνται 2,3 εκατομμύρια τόνοι ετησίως). Μεταξύ άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Γαλλία σημειώνει τη μεγαλύτερη αύξηση στον όγκο πωλήσεων φυτοφαρμάκων (μαζί με την Κύπρο, τη Φινλανδία, την Αυστρία και τη Λετονία). Σε σχέση με την ΧΓΕ, το 2018 χρησιμοποιήθηκαν 3,7 κιλά φυτοφαρμάκων ανά εκτάριο στη Γαλλία, κάτι που κατατάσσει τη Γαλλία στην 9<sup>η</sup> θέση στην Ευρώπη, μεταξύ των χωρών με τη μεγαλύτερη χρήση φυτοφαρμάκων. Σύμφωνα με την έκθεση της Agence Bio σχετικά με τη βιολογική γεωργία στην Ευρώπη, η Γαλλία αριθμούσε το 2020 2.548.718 εκτάρια βιολογικής γεωργίας. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει μόλις το 9,5% της ΧΓΕ και την κατατάσσει στη 14<sup>η</sup> θέση στην Ευρώπη (σε ό,τι αφορά το μερίδιο βιολογικής γεωργικής γης). Παραδείγματος χάρη, η Αυστρία έφτασε το 26,4% της ΧΓΕ.

## 3 Όσον αφορά την ανθεκτικότητα - η ικανότητα προσαρμογής σε διαταραχές ή επιστροφής σε ένα ομαλό και λειτουργικό σύστημα σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον - το ζήτημα είναι περίπλοκο καθώς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως επίσης και από το σύστημα που εξετάζεται (αγροκτήματα αυτά καθαυτά, ολόκληρο το αγροδιατροφικό σύστημα κλπ.)

Κατά την εξέταση των γαλλικών αγροκτημάτων, τα παρακάτω στοιχεία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη

- Από οικονομική και γεωπολιτική άποψη, δεδομένων των πολλών εξαρτήσεων της από τις εισαγωγές και τις δημόσιες επιδοτήσεις, είναι σαφές ότι η γαλλική γεωργία είναι εξαιρετικά αναξιόπιστη (βλ. προηγούμενες παραγράφους).
- Από την άποψη του κλίματος, η κατάσταση δυσχεραίνει ολοένα και περισσότερο. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα ποικίλλουν και πολλαπλασιάζονται, οι κίνδυνοι πλημμύρας αυξάνονται, οι βροχοπτώσεις και οι θερμοκρασίες αλλάζουν. Αυτό επηρεάζει τη σοδειά, τις αποδόσεις, τις ευκαιρίες καλλιέργειας κλπ.

Μέρος της γαλλικής παραγωγής, όπως το καλαμπόκι (2<sup>η</sup> μεγαλύτερη καλλιέργεια στη Γαλλία) απαιτεί μεγάλες ποσότητες νερού το καλοκαίρι. Ενώ πολλοί φορείς στον αγροτικό κόσμο σταδιακά προσαρμόζονται, είναι σαφές ότι το μοντέλο στη Γαλλία είναι κάθε άλλο παρά ανθεκτικό.

# 10. Είναι εφικτή η ταχεία μείωση του ζωικού κεφαλαίου στη Γαλλία και την ΕΕ, και ποιες θα ήταν οι μακροπρόθεσμες συνέπειες;

Μεταξύ άλλων βραχυπρόθεσμων αντιδράσεων στην αγροτική και διατροφική κρίση, έχουν γίνει προτάσεις για την ταχεία μείωση του ζωικού κεφαλαίου στην Ευρώπη προκειμένου να μειωθεί η πίεση στη ζήτηση σιτηρών. Η πρόταση αυτή εγείρει ερωτήματα σχετικά με την εφαρμοσιμότητα, τα απαραίτητα υποστηρικτικά μέτρα και τις συνέπειες ενός τέτοιου προσανατολισμού. Οι παρακάτω απαντήσεις δείχνουν όχι μόνο ότι η μείωση αυτή είναι τεχνικά εφικτή, αλλά και ότι άλλες χώρες έχουν ήδη θέσει σε εφαρμογή κοινωνικοοικονομικά μέτρα για τη στήριξη των κτηνοτρόφων, και ότι αυτό θα ήταν επωφελές για τη βιωσιμότητα του διατροφικού συστήματος. Υπενθυμίζουν επίσης την ανάγκη στήριξης της βιώσιμης κτηνοτροφίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε τρίτες χώρες.

## 1 Βραχυπρόθεσμα, είναι τεχνικά εφικτό να μειωθεί η βιομηχανοποιημένη εκτροφή πουλερικών και χοίρων στην Ευρώπη προκειμένου να περιοριστεί η πίεση που ασκεί η κτηνοτροφία στην αγορά δημητριακών

Πολλά είναι τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν. Για τα πουλερικά, θα μπορούσε να καθιερωθεί μια μειωμένη ανανέωση παρτίδων (για τα κοτόπουλα στα βιομηχανικά συστήματα, η ανανέωση παρτίδων γίνεται κάθε 40 ημέρες). Επίσης, είναι εφικτό να σταματήσει η κατασκευή, επέκταση και μεταφορά βιομηχανικών φαρμών (οι οποίες στη συνέχεια θα μπορούσαν να διαλυθούν από το κράτος). Από κοινωνικο-οικονομική πλευρά, είναι δυνατό να δίνονται,

όπως στην Ολλανδία, αποζημιώσεις για τις ζημιές μαζί με μόνους για τη μείωση της πυκνότητας ανά εκμετάλλευση ή/και για τον προγραμματισμό της μετάβασης από την κτηνοτροφία σε μια πιο αειφόρο παραγωγή.

## 2 Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν ήδη αποδεχτεί ή ξεκινήσει μια μετάβαση για τις φάρμες

- Η Γερμανία έχει δεσμευτεί στην κατάργηση των κλουβιών για τους χοίρους και τις ωοπαραγωγές όρνιθες (έως το 2025). Αυτή η απόφαση στηρίζεται σε ένα σημαντικό μέρος του σχεδίου ανάκαμψης της χώρας. Επίσης, πρόσφατα ανακοίνωσε ένα τετραετές σχέδιο ύψους €1 δισεκατομμυρίου για τον μετασχηματισμό της κτηνοτροφίας, συμπεριλαμβανομένης της χρηματικής υποστήριξης για επενδύσεις σε κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις με πρόσβαση σε ύπαιθρο, φυσικό φως και υψηλότερο επίπεδο ευζωίας των ζώων.
- Στην Ολλανδία, σημαντική χώρα παραγωγής ζωικών προϊόντων στην Ευρώπη, έχουν ληφθεί πρωτοφανή μέτρα για τη μείωση του ζωικού κεφαλαίου στους τομείς των γαλακτοκομικών, των χοίρων και των πουλερικών. Το 2021 τέθηκε σε ισχύ σχέδιο για τη μείωση του ζωικού κεφαλαίου κατά 30%, ενώ διατέθηκαν 25 δισεκατομμύρια ευρώ για την υποστήριξη των σχετικών τομέων. Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν είναι τα εξής: πρόστιμα για τις φάρμες που έχουν αυξήσει τα κοπάδια τους, μόνους 1.200 ευρώ για κάθε βοοειδές (κεφαλή) που αφαιρείται από το κοπάδι, εισαγωγή ενός νέου συστήματος ποσοτώσεων κοπριάς, ένα δεσμευτικό μέτρο για τη μείωση των κοπαδιών σε περίπτωση υπερεντατικής εκτροφής, εξαγορά από το κράτος, και στη συνέχεια διάλυση των μεγάλων εντατικών φαρμών.
- Το Βέλγιο ανακοίνωσε τον Φεβρουάριο του 2021 ένα σχέδιο για τη μείωση του ζωικού του κεφαλαίου χοίρων κατά 30% έως το 2030, με ένα πρόγραμμα δημόσιας αγοράς για τις φάρμες ώστε να ενθαρρυνθούν οι κτηνοτρόφοι να εγκαταλείψουν την παραγωγή. Οι σημαντικές δαπάνες των επενδύσεων αντιπαραβάλλονται προς τις τακτικές δαπάνες σχεδίων διάσωσης για τους τομείς της βιομηχανικής κτηνοτροφίας και προς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προκαλούνται από την κτηνοτροφία.

## 3 Μακροπρόθεσμα, η μείωση του ζωικού κεφαλαίου στη Γαλλία και την Ευρώπη με στόχο τη διατήρηση και την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας σε μικρές φάρμες βιώσιμης γεωργίας θα ήταν εξαιρετικά ωφέλιμη για τη βιωσιμότητα του αγροτικού και διατροφικού μας συστήματος

- Η κτηνοτροφία βρίσκεται στο επίκεντρο των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Στην κτηνοτροφία οφείλεται το 32% των εκπομπών μεθανίου και το 19% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως.

- Όσον αφορά το μέγεθος και την πυκνότητα του ζωικού πληθυσμού τους, την εξάρτησή τους από εισαγόμενες πρωτεΐνες ή τη διαχείριση των υγρών λυμάτων τους, τα συστήματα βιομηχανικής κτηνοτροφίας έχουν σημαντικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο: ρύπανση του αέρα, του εδάφους και του νερού, απώλεια βιοποικιλότητας, αποψίλωση δασών και υπερκατανάλωση πόρων. Επίσης, δεν είναι συμβατά με την ευζωία των ζώων και έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία. Η μείωση των ζώων εκτροφής θα επέτρεπε τη χρήση μεθόδων πιο εκτατικής και βιώσιμης παραγωγής, όπως για παράδειγμα μικτές κτηνοτροφικές μονάδες, και ως εκ τούτου διατήρηση μόνιμων λειμώνων, που είναι απαραίτητοι για τη δέσμευση άνθρακα και τη διατήρηση ορισμένων ειδών ζώων και φυτών που συνδέονται με ανοιχτά περιβάλλοντα.

# 11. Είναι επωφελής η μείωση των βιοκαυσίμων εν μέσω μιας ενεργειακής κρίσης;

Παράλληλα με την αυξανόμενη πίεση που ασκεί η χρήση βιοκαυσίμων στην παγκόσμια διατροφική ανασφάλεια (ανταγωνισμός χρήσης) και στη γη (δείτε Ερώτηση 1 και 3) υπάρχουν πολλά επιχειρήματα υπέρ της παύσης της χρήσης βιοκαυσίμων τόσο από οικονομική σκοπιά όσο και προστασίας περιβάλλοντος.

## 1 Αν και η μετατροπή των αυτοκινήτων για καύση βιοαιθανόλης μπορεί να είναι ελκυστική για τους οδηγούς βραχυπρόθεσμα, τα βιοκαύσιμα δεν είναι τόσο φιλικά στο περιβάλλον όσο φαίνεται

Εάν συμπεριλάβουμε τις εκπομπές που σχετίζονται με την αλλαγή χρήσης γης, το περιβαλλοντικό ισοζύγιο των βιοκαυσίμων είναι κακό:

- Σε μια μεγάλη συγκριτική μελέτη που δημοσιεύτηκε το 2021, το Διεθνές Συμβούλιο για Καθαρές Μεταφορές (ICCT) εκτίμησε ότι στο σύνολο του κύκλου ζωής τους, τα βιοκαύσιμα που χρησιμοποιούνται στην Ευρώπη έχουν αποτύπωμα άνθρακα μόλις κατά 2% χαμηλότερο από τα καύσιμα.
- Καμία βιοαιθανόλη δεν πληροί τα όρια βιωσιμότητας που ορίζονται από την ευρωπαϊκή οδηγία RED II (τουλάχιστον 50% μείωση σε σχέση με τα ορυκτά καύσιμα).
- Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ένα λίτρο βιοντίζελ από κανόλα αντιστοιχεί σε 1,2 φορές περισσότερες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με ένα λίτρο ντίζελ, το βιοντίζελ από σόγια αντιστοιχεί στο διπλάσιο, και το βιοντίζελ από φοινικέλαιο στο τριπλάσιο.
- Η παραγωγή αγροκαυσίμων τείνει να προωθεί την εντατική γεωργία και τη χρήση φυτοφαρμάκων εις βάρος της βιοποικιλότητας, των υδάτινων πόρων, των εδαφών και ενός πιο βιώσιμου αγροτικού μοντέλου. Αυτό συμβαίνει με την επιστροφή των νεονικοτινοειδών στις καλλιέργειες τεύτλων.



- Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι οι καλλιέργειες για αγροκαύσιμα παίρνουν τη θέση καλλιεργειών που προορίζονται για παραγωγή τροφίμων. Ως αποτέλεσμα, η παραγωγή τροφίμων στράφηκε σε γη αποφιλωμένων δασών ή σε καλλιεργημένους λειμώνες. Αυτό ονομάζεται έμμεση αλλαγή χρήσης γης. Αυτό έχει αυξήσει σημαντικά το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των αγροκαυσίμων (εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και υποβάθμιση οικοσυστήματος).

## **2 Ως εκ τούτου τα βιοκαύσιμα αποτελούν ψευδείς λύσεις για την κλιματική αλλαγή**

Επιπρόσθετα της προώθησης ενός μη βιώσιμου γεωργικού μοντέλου, δεν μειώνουν αποτελεσματικά τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και συμβάλλουν στην απώλεια της βιοποικιλότητας.

## **3 Ομοίως, δεν ευνοούν τα οικονομικά αποτελέσματα**

Τα αποθέματα αγροκαυσίμων είναι πεπερασμένα και ανταγωνίζονται την παραγωγή τροφίμων:

- Ο τομέας θα μπορούσε να μπει στον πειρασμό να αυξήσει την παραγωγή του, κάτι που συνεπάγεται κίνδυνο για αύξηση του ανταγωνισμού στη χρήση της γεωργικής γης, ενώ ασκούνται πιέσεις στις τιμές των τροφίμων. Η αυξανόμενη χρήση της γεωργικής γης για αγροκαύσιμα συμβάλλει στην αύξηση των τιμών των τροφίμων και στην αστάθειά τους για τα νοικοκυριά στις χώρες του Βορρά και του Νότου.
- Κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, η παραγωγή τους έφτασε τα όριά της στη Γαλλία και η αύξηση της κατανάλωσης τροφοδοτείται από εισαγωγές. Το ισοζύγιο εισαγωγών για το βιοντίζελ ήταν 343 εκατομμύρια ευρώ το 2020 (πηγή: Βέλγιο, Ολλανδία, Ισπανία).
- Η κατανάλωση αγροκαυσίμων θα σταθεροποιηθεί: ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ορίσει ένα όριο 7% στο μερίδιο των αγροκαυσίμων από καλλιέργειες για τρόφιμα που προορίζονται για ενέργεια-μεταφορές, η Γαλλία είχε ήδη φτάσει το 6,8% το 2019.

## **4 Ακόμη και εν μέσω μιας ενεργειακής κρίσης, η παραγωγή και χρήση αγροκαυσίμων θα πρέπει να μειωθεί**

Στη Γαλλία το 8% των καυσίμων παράγεται από προϊόντα γεωργικής προέλευσης (35% σιτάρι, 30% καλαμπόκι, 30% τεύτλα). Η ανακοίνωση της μείωσης αυτών των καυσίμων θα έστειλε στις κερδοσκοπικές αγορές το μήνυμα ότι θα υπάρξουν επιπρόσθετες διαθέσιμες ποσότητες δημητριακών για ανθρώπινη κατανάλωση και αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της εκτόξευσης των τιμών. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η αύξηση των τιμών των τροφίμων τα τελευταία δύο χρόνια εξηγείται εν μέρει από την άνοδο των αγροκαυσίμων. Η επέκταση της

γεωργικής παραγωγής για βιοαιθανόλη θα μπορούσε να οδηγήσει σε τέτοια αύξηση των τιμών των τροφίμων «που θα μπορούσε να βγει εκτός ελέγχου».

### **Συντονισμός και συγγραφή:**

- Laure Ducos, Υπεύθυνη της εκστρατείας για τη βιώσιμη γεωργία και τα τρόφιμα στο γαλλικό γραφείο της Greenpeace (laure.ducos@greenpeace.org)
- Caroline Faraldo, Επικεφαλής γεωργίας και τροφίμων στο Fondation pour la Nature et l'Homme (c.faraldo@fnh.org)
- Valentin Brochard, Υπεύθυνος συνηγορίας για τη διατροφική κυριαρχία στη CCFD-Terre Solidaire (v.brochard@ccfd-terresolidaire.org)
- Elyne Etienne, Υπεύθυνη εκστρατείας για τη γεωργία στην Amis de la Terre (elyne.etienne@amisdelaterre.org)

### **Με τη συνεισφορά των:**

- Pauline Verrière, Διευθύντρια συνηγορίας για τα διατροφικά συστήματα και την κλιματική κρίση, Action Against Hunger
- Sophia Majnoni, Εκτελεστική διευθύντρια, FNAB
- Chloé François, Συντονίστρια, Πλατφόρμα για μια άλλη ΚΑΠ
- Agathe Gignoux, Υπεύθυνη συνηγορίας, Compassion in World Farming (CIWF)

*Το περιεχόμενο δεν δεσμεύει απαραίτητα τους οργανισμούς που συνέβαλαν στην έκθεση*

**Γραφιστικά:** Γαλλικό γραφείο Greenpeace και Terre d'Abeilles

Ευχαριστούμε όλες τις οργανώσεις που συνεισέφεραν στην ανάλυση

**Επικοινωνία για την Ελλάδα** Έλενα Δανάλη, υπεύθυνη εκστρατείας για τη βιώσιμη γεωργία, ελληνικό γραφείο Greenpeace  
edanali@greenpeace.org